

**ŠKOLENÍ A VZDĚLÁVÁNÍ
PRACOVNÍKŮ V CESTOVNÍM RUCHU**

**PRŮVODCE V CESTOVNÍM RUCHU
– PROFESNÍ ZNALOSTI A DOVEDNOSTI**

**GEOGRAFIE PRO PRŮVODCE
V CESTOVNÍM RUCHU**

www.vzdelavanivcr.cz

Geografie pro průvodce v cestovním ruchu

PaedDr. František Popelka

Vysoká škola polytechnická Jihlava

Praha 2007

Geografie pro průvodce v cestovním ruchu

Vydalo: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha, 2006.
Staroměstské náměstí 6, 110 15 Praha 1, www.mmr.cz

Za jazykovou a věcnou správnost obsahu díla odpovídá autor, text neprošel jazykovou ani redakční úpravou.

Tato skripta byla vytvořena pro projekt „**Školení a vzdělávání pracovníků v ČR**“
CZ.04.1.03/4.2.00.1/0001 Operační program Rozvoj lidských zdrojů (OP RLZ), Opatření
4.2., Specifické vzdělávání.

Tento vzdělávací program je spolufinancován Evropským sociálním fondem (ESF) a státním rozpočtem ČR.

©: František Popelka, leden 2007

Obsah:

Obsah:.....	3
ČESKÁ REPUBLIKA	5
Přírodní předpoklady cestovního ruchu	5
Geologická charakteristika	5
Geomorfologické členění	5
Hydrologická charakteristika	8
Rostlinstvo a živočišstvo	8
Ochrana přírody.....	9
Oblasti cestovního ruchu.....	9
Praha a střední Čechy.....	10
Šumava, Pošumaví a Český les	12
Západní Čechy.....	13
Krkonoše a Podkrkonoší	15
Jesenická oblast.....	16
Beskydy, Valašsko a Slezsko	17
Jižní Čechy	18
Plzeňsko	19
Krušné hory, Podkrušnohoří a Děčínská vrchovina.....	19
Poohří a České středohoří	20
Polabí.....	20
Lužické a Jizerské hory, Ještědský hřbet	21
Orlické hory a podhůří, Broumovsko.....	21
Český ráj a Máchův kraj.....	22
Východní Čechy	22
Vysočina.....	23
Jižní Morava.....	24
Východní Morava.....	24
Střední Morava.....	24
EVROPSKÉ STŘEDOMOŘÍ	25
Španělsko	25
Portugalsko.....	26
Francie.....	27
Itálie.....	29
Malta.....	31
Řecko.....	31
Kypr.....	33
Chorvatsko	33
Slovinsko	34
Maroko	34
Tunisko.....	35
Egypt	35
Turecko.....	35
Ostatní státy oblasti	36
STŘEDNÍ A JIHOVÝCHODNÍ EVROPA	36
Spolková republika Německo	36
Švýcarsko	37

Rakousko	39
Slovensko	40
Maďarsko	41
Polsko	42
Bulharsko	42
Rumunsko.....	43
ZÁPADNÍ EVROPA	43
Velká Británie	44
Země Beneluxu	44
SEVERNÍ EVROPA.....	45
Literatura :	46

ČESKÁ REPUBLIKA

Česká republika s rozlohou 78 864 km² a přibližně 10,3 mil. obyvateli leží ve střední Evropě. Tuto polohu potvrzuje i 15 východní délky, který je osou středoevropského času. Prochází Jindřichovým Hradcem a Ještědem.

Rozhodující část hranic je dána historicky. Hranice většinou sledují hřebeny pohoří. Přírodní charakter hranic v současné době sjednocené Evropy v rámci EU ztratil svůj obranný charakter.

Centrální poloha v srdci Evropy, na křižovatkách evropských cest, dává dobré předpoklady pro rozvoj tranzitní dopravy a plně podporuje cestovní ruch.

Přírodní předpoklady cestovního ruchu

Geologická charakteristika.

Z geologického hlediska můžeme naše území rozdělit na dvě základní části – Českou vysočinu a Karpaty. Hranice mezi nimi prochází přibližně po čáře Znojmo – Přerov – Bohumín.

Česká vysočina prošla řadou horotvorných pochodů. K významnějším patří hercynské vrásnění, jehož poslední fáze proběhla na konci prvohor (asi před 200 mil. let). Tehdy vznikla vysoká pohraniční pohoří, která se postupně zarovnávala. V této době se také do oblasti severních Čech znovu vrací moře. Po jeho ústupu zůstávají v těchto místech mohutná pískovcová souvrství, která postupně, díky tektonickým pohybům a erozi, vytvářejí bizarní skladní města (Děčínsko, Broumovsko, Český ráj).

Koncem druhohor dochází k alpínsko-himalájskému vrásnění. Při něm dochází k rozlámání původního reliéfu a stávající hercynské pohoří na obvodu znovu vystupuje. V této době dochází také k výlevům vulkanických hornin (Doupovské hory, České středohoří, Říp, ...). Nejmladší sopky (Komorní hůrka, Železná hůrka u Chebu) jsou v činnosti ještě ve čtvrtohorách.

Koncem čtvrtohor ovlivňuje naše území ledovec a mrazové vlivy tehdejšího klimatu. Pevninský ledovec zasahoval až na okraj našeho území a na severní Moravě se dostal až do Moravské brány. V této době se vytvořily i mnohé karové ledovce v Krkonoších a na Šumavě. Za jejich morénami vznikla později ledovcová jezera. V této době měla již Česká vysočina přibližně stejný charakter jako má dnes.

Karpaty se začaly vytvářet při alpínsko-himalájském vrásnění. Jsou tedy podstatně mladší částí povrchu naší země a díky tomu mají i členitější reliéf. Jiné je také jejich horninotvorné složení. V Karpatech převažují vápence a flyše, v České vysočině žuly a ruly. Ještě koncem třetihor bylo mezi těmito dvěma částmi povrchu moře. V období čtvrtohor navály větry do útvarů vzniklých odstoupivším mořem jemné usazeniny – spraše. Z nich vznikly postupem času úrodné černozemní půdy.

Geomorfologické členění.

Většina území republiky náleží ke dvěma provinciím – Česká vysočina a Karpaty.

K České vysočině patří **Šumavská subprovincie**. Ta se nachází na jihozápadě a západě při hranicích s Rakouskem a SRN. Její nejznámější částí je *Šumava*. Je to silně zalesněné pohoří s nejvyšším vrcholkem Plechý – 1 378 m. Šumava vznikla v době alpínského vrásnění na původním fundamentu platformy. Později se na modelaci jejího reliéfu podílely místní čtvrtohorní karové ledovce, erozní činnost řek a zvětrávání. Uprostřed Šumavy je rozsáhlé jádro s nejvyššími plošinami ve výškách kolem 1 000 m – Pláně. Na nich

se nachází četná rašeliniště – slatě. Součástí této soustavy jsou *Novohradské hory*, které jsou vlastně přirozeným pokračováním Šumavy. Jejich vrcholky jen málo vystupují nad okolní planinu (Myslivna 1 040 m). Na severu na Šumavu navazuje *Český les* (Čerchov 1 042 m).

Na severu Čech se nachází **Krušnohorská subprovincie**. Nejvyšších výšek dosahuje v *Krušných horách* (Klínovec 1 244 m). Ty spadají na území naší republiky velmi příkře – charakteristický kerný zlom – do podkrušnohorských pánví (*Chebské, Sokolovské, Mostecké*). V této subprovincii se setkáme s řadou stop po vulkanické činnosti. V západní části Krušných hor se ještě dnes vyskytují slabé zemětřesné roje. *Doupovské hory* jsou vlastně jediný ohromný vulkán s velkým kráterem. Vulkanického původu je i *České středohoří* (Milešovka 837 m) tvořené převážně čedičem a znělcem. Na východním okraji subprovincie leží *Děčínské stěny*, které jsou tvořeny převážně křídovými pískovci. Během dlouholeté erozní činnosti zde vznikla bizarní skalní stěna s četnými soutěskami.

Na hranicích s Polskem se nachází **Krkonošsko – jesenická subprovincie**. K té patří zalesněné *Lužické hory* a *Jizerské hory* s četnými plošinami a rašeliništi. Jizerské hory stejně jako Krušné hory mají díky exhalacím silně narušené přírodní prostředí. Novosvětským sedlem začínají Krkonoše – Sněžka 1 602 m. Táhnou se v délce asi 80 km až po Libavské sedlo. Původním povrchem Krkonoš byla zvlněná plošina, která se třetihorními pohyby zvedla do výše. Tvoří je dva rovnoběžné hřbety – polský (Vysoké kolo, Sněžka, Svorová hora) a český. Český hřbet je údolím Labe rozdělen na dvě části – západní (Kotel) a východní (Kozí hřbety). Polský a Český hřbet je spojen plošinami (Labská louka, Bílá louka). Z Českého hřbetu vystupují jižním směrem četné rozsochy. V Krkonoších se silně uplatnilo i pleistocénní zalednění. O severní svahy se zarazil pevninský ledovec a ve vlastním pohoří vznikly četné místní ledovce. Pozůstatkem těchto místních ledovců jsou ledovcová údolí s tvarem do písmene U (Labský důl, Obří důl). K mrazovým typům reliéfu patří kryoplanační terasy (Vysoké kolo), mrazové sruby (Dívčí a Mužské kameny), mrazová moře (Violík) i polygonální půdy. V době poledové vznikají četná rašeliniště vrchovištního typu (Labské, Úpské, Pančavské,...). V Krkonoších najdeme i krasové jevy (jeskyně u Rokytnice nad Jizerou). Dnešní Krkonoše jsou silně ovlivněny činností člověka (exhalace, špatná těžba dřeva, turistika) a mají narušenou přírodu, proto jsou v současné době uskutečňována silná ochranná opatření.

V Broumovském výběžku se nachází *Broumovská vrchovina* s bizarními pískovcovými útvary. *Orlické hory* (Velká Deštná – 1 115 m) jsou údolím Divoké Orlice rozděleny na dvě pásma s plochými hřbety.

Na svazích *Kralického Sněžníku* (1 424 m) pramení řeka Morava. Ramzovským sedlem začíná *Hrubý Jeseník* (Praděd 1 492 m), který je Červenohorským sedlem rozdělen na dvě části. Pohoří je rozrušeno četnými údolními řekami. Na vrcholcích najdeme četné skalní výtvořiny modelované mrazem (Petrovy kameny). Parovina *Nízkého Jeseníku* je porušena jen několika vrcholky sopečného původu a údolními řekami.

Plošně největší část České vysočiny je **Česko-moravská subprovincie**. Hlavní částí je *Českomoravská vrchovina* (Javořice 837 m.). Je zde zachována stará parovina, jejíž výška se pohybuje kolem 600 metrů. Nad ní vystupují pouze Jihlavské vrchy, Žďárské vrchy a několik ojedinelých vrcholků. Z vrchoviny stékají na všechny strany řeky, které v době pleistocénu začaly na dolním toku silně erodovat do hloubky a vytvořily tak hluboká romantická údolí. Plochým, erozí ovlivněným, reliéfem proříznutým údolím řeky Vltavy je charakteristická *Středočeská pahorkatina*. *Jihočeské pánve* (Třeboňská a Českobudějovická) jsou charakteristické svými písky a borovými lesy. Zcela jiná je se svými vápenci *Brněnská vrchovina*. Moravský kras je naším největším krasem se všemi krasovými jevy (jeskyně, propasti, kaňony, závrtky, škrapy).

Mezi Prahou a Plzní se nachází **Poberounská subprovincie**, ke které patří *Plzeňská pahorkatina*, silně zvrásněné *Brdy* (Tok 862 m) a *Pražská plošina*. Výraznou částí je kaňon řeky Berounky na jejím dolním toku s vápencovým Českým krasem.

Poslední subprovincií je **Česká tabule**. Její převážnou část tvoří jednotlivé polabské tabule s občasnými lávovými výlevy (Říp, Kunětická hora). Z nich vystupuje *Ralská* a *Jičínská pahorkatina* s četnými čedičovými a znělcovými výlevy a pískovcovými skalními městy.

Provincie západní Karpaty je oddělena od České vysočiny **Vněkarpatskými sníženinami**. Na severu je to *Ostravská pánev*, jediné místo kam na našem území zasahoval pevninský čtvrtohorní ledovec. Ta je *Moravskou branou* spojena s *Hornomoravským úvalem*, kterým protéká řeka Morava a je tvořen převážně naplaveninami. *Vyškovská brána* spojuje tento úval s dalším *Dyjskosvrateckým úvalem*, který tvoří rozsáhlé terasovité plošiny řek Svatky, Jihlavy a Dyje. Z tohoto úvalu vystupují Vnější **západní Karpaty** a to sice vápencovým bradlem *Pavlovských vrchů*. Na hranicích se Slovenskem k nim patří *Bílé Karpaty*, *Javorníky* a *Vizovická vrchovina* tvořené převážně pískovci, vápenci a flyšem. Nejvýznamnější pohoří této části jsou *Moravskoslezské Beskydy* (Lysá hora 1 322 m). Z pohraničního hřbetu příkře vystupují jednotlivé rozsochy (Radhošť), které jsou odděleny hlubokými táhlými údolními.

Dolnomoravský úval patří k provincii **Západopanonská pánev** a *Opavská pahorkatina* k provincii **Středoevropská nížina**.

Klimatická charakteristika.

Území našeho státu se nachází v mírném podnebném pásu v podnebném typu středoevropském – tzn., že se zde střídají vlivy oceánského klimatu (ty převažují) s vlivy kontinentálními. Při pravidelném střídání čtyř ročních období jsou zimy celkem mírné a léta nepřiliš teplá. Povětrnostní situace nad naším územím je značně proměnlivá. Je to dáno častým střídáním vlivů jednotlivých vzduchových hmot. Vzduchová hmota mírného pásu je někdy narušována vpády buď arktického chladného nebo horkého tropického vzduchu.

Teploty a srážky více ovlivňuje nadmořská výška a reliéf než zeměpisná poloha. V podzimním a zimním období je pro naše území charakteristická inverze – v kotlinách se hromadí studený vzduch, díky špatnému proudění často znečištěný, na horách je slunečno a teplo.

Průměrná roční teplota se pohybuje mezi 5,5 – 9 °C. Nejvyšší průměr je na jižní Moravě u Hodonína (9,5 °C) a v Praze (9,4 °C). Nejmenší průměrná teplota je na Sněžce (0,2 °C). Nejchladnější měsíc je nejčastěji leden (únor), nejteplejší červenec (srpen, červen). Absolutní teplotní minimum bylo naměřeno v únoru 1929 v Litvínovicích u českých Budějovic (-42,2 °C). Nejvyšších teplot bylo dosaženo v roce 1921 u Napajedel (41,8 °C) a v roce 1981 v Praze – Klementinu (40,2 °C).

Území našeho státu má dostatečné množství srážek. Jejich chod a množství určuje návětrná a závětrná poloha vůči převažujícím větrům (západním) a samozřejmě i nadmořská výška. Nejsušší oblast je ve srážkovém stínu Krušných hor (Žatecko) – méně než 450 mm ročně. Nejdeštivější jsou naopak Jizerské hory (1 700 mm) a Moravskoslezské Beskydy (1 500 mm). Nejvydatnější jsou srážky v letním období (40 % - červenec červen) v podobě bouřkových lijáků. Nejméně srážek (15 %) spadne v zimě. Pro zimní turistiku jsou důležité sněhové srážky. Sněhová pokrývka ve výškách kolem 600 metrů trvá asi 60 – 80 dní, ale je často přerušována oblevy. V horách dosahuje 150 – 200 dní. I tam však dochází k významným zvrátům počasí.

Pro cestovní ruch má význam i oblačnost a její rozsah. V zimě bývá velká oblačnost v nížinách (maximum v prosinci). V horách je maximum oblačnosti v červnu, nejméně v říjnu (září). Nejméně slunečního svitu je v západních a severovýchodních Čechách.

Hydrologická charakteristika.

Naším územím prochází hlavní evropské rozvodí - Český les, Šumava a za ní opouští území a znovu se vrací u Nové Bystřice odkud směřuje přes Českomoravskou vrchovinu na Kralický Sněžník a Jeseníky. Česká republika je tedy typickou pramennou oblastí. Asi 66 % území je odvodňováno Labem do Severního moře, 27 % odvodňuje Morava do Černého moře a zbytek Odry do Baltského moře.

Vodní toky mají nejvíce vody z tajícího sněhu v jarních měsících. Někdy v letních měsících po vydatných několikadenních deštích vystupuje voda z toků a dochází k záplavám, což nepříznivě ovlivňuje cestovní ruch. Nepříznivě ovlivňuje cestovní ruch i značné znečištění části některých našich vod, jak tekoucích, tak i stojatých.

Úmoří Severního moře. *Labe* pramení v Krkonoších na Labské louce (1 384 m). Území republiky opouští u Hřenska (115 m). Největším přítokem je *Vltava*, která pramení na Šumavě u Kvildy a vlévá se do Labe u Mělníka. Z hlediska cestovního ruchu je daleko významnější než Labe. Vodní turistiku je možné provozovat i na přítocích Vltavy jako je *Lužnice*, *Berounka*, *Sázava*, *Otava*. Z hlediska cestovního ruchu mají význam i další přítoky Labe (*Jizera*, *Orlice*, *Doubravka*, *Chrudimka*, *Ohře*).

Do **Černého moře** odvádí vody řeka *Morava* pramenící na svazích Králického Sněžníku. Její přítok *Dyje* spolu s dalšími řekami svého povodí (*Svratka*, *Jihlava*, *Oslava*) je významnou vnitrostátní oblastí cestovního ruchu (chataření, vodní sporty na nádržích). Oblast Beskyd odvodňuje řeka *Bečva* na horním toku s charakteristickým bystřinným tokem.

Řeka *Odra*, která odvádí vody do **Baltského moře** nemá žádný větší význam pro cestovní ruch s výjimkou několika přehrad v jejím povodí.

Významnou složkou vodstva z hlediska cestovního ruchu jsou rybníky, které byly zřizovány již ve středověku. Nejvýznamnější rybníční oblasti jsou jižní Čechy a to hlavně Třeboňská a Českobudějovická pánev. Zde leží i náš největší rybník *Rožmberk* (489 ha), dále *Bezdrév*, *Horusický*, *Velký Tisý*, *Staňkovský*. Další větší množství rybníků se nachází na Českomoravské vrchovině (*Velké Dářko*, *Medlov*, *Sýkovec*) a na jižní Moravě (*Nesyt*). Významným rekreačním rybníkem je i *Máchovo jezero*.

Jezera a to sice ledovcového původu se nachází na Šumavě – *Černé* (18,4 ha), *Čertovo*, *Plešné*, *Prášilské* a *Láka*. Dále bychom našli několik menších jezírek v rašeliništích Šumavy, Krušných hor a Hrubého Jeseníku. Některá jezera jsou antropogenního původu (*Kamencové jezero* u Chomutova).

Významnou složkou vodstva jsou i podzemní vody – **minerální prameny**. U nich vznikla řada lázeňských center i světového významu (*Karlovy Vary*, *Mariánské Lázně*, *Františkovy Lázně*, *Poděbrady*, *Luhačovice*,...). Minerální prameny dělíme na chladné (do 25 °C), teplé (do 50 °C) a na horké (nad 50 °C). Nejteplejší pramen je *Vřídlo* v *Karlových Varech* (až 72 °C). Některé prameny jsou i radioaktivní (*Jáchymov*).

Rostlinstvo a živočišstvo

Různorodost geologických, půdních a klimatických podmínek vytváří u nás předpoklady pro pestrost ve skladbě fauny i flory.

Současný stav biosféry je výsledkem vývoje asi deseti posledních tisíciletí. Až na malé lesostepní oblasti v nejnižších oblastech, převládaly před usazením člověka všude smíšené lesy. S rozvojem zemědělství se původní krajina měnila v kulturní step, pole a pastviny.

Odlesnění se začalo více projevovat až po příchodu Slovanů v 5 až 6 století a později ve 14. až 16. století v období kolonizace a rozvoje důlní těžby. Od 15. století dochází k výsadbě smrkových monokultur, které převažují dodnes.

V nadmořských výškách okolo 300 metrů se setkáváme převážně s lužními porosty okolo řek. S rostoucí nadmořskou výškou lesů přibývá (duby, buky, borovice). Od 700 metrů převažují jehličnaté lesy. Horní hranice lesa je ve výšce 1 200 – 1 400 metrů. Přirozenou hranici lesa v minulosti snížila pastva a v současnosti průmyslové exhalace (Krušné hory, Jizerské hory, Krkonoše). Lesy pokrývají asi třetinu rozlohy státu. Přes rozsáhlou těžbu se jejich rozloha nepatrně zvyšuje.

Fauna je zastoupena velkým množstvím druhů. Mimo běžných savců jako je liška, srnec, prase divoké se můžeme v Karpatech setkat i s vlkem nebo medvědem. V otevřené krajině najdeme množství stepních hlodavců. Ve vodě se v poslední době objevují i vydry a bobři. Nepřeberné je i množství ptáků, hmyzu a plazů. Některé živočišné druhy jsou z nás ohroženy a jsou velmi vzácné.

Ochrana přírody

Ochrana přírody má na našem území dlouhé tradice. Roku 1838 byla hrabětem Buquoyem vyhlášena první přírodní rezervace v Evropě – Žofínský prales v Novohradských horách. Boubínský prales byl zřízen roku 1858. V roce 1938 mělo tehdejší Československo 136 přírodních rezervací. K velkému rozvoji dochází po roce 1945. V současnosti chráněné území zabírají asi 17 % rozlohy státu. Tím se řadíme k předním státům světa.

V současnosti jsou u nás 4 národní parky (Krkonoše, Šumava, Podyjí a České Švýcarsko). K dalším stupňům ochrany patří chráněné krajinné oblasti – CHKO, kterých je celkem 24 (např. Beskydy, Český ráj, Jeseníky, Kokořínsko, Moravský kras, Pálava, Třeboňsko, Žďárské vrchy,...). Dále existuje velké množství maloplošných chráněných území (národní přírodní rezervace, přírodní rezervace,..). Části krajiny vhodné pro rekreaci byly vyhlášeny za přírodní parky (přes 100 – např. Česká Kanada). Na území republiky se nacházejí i mezinárodní chráněná území – biosférická rezervace UNESCO (Třeboňsko, Křivoklátsko, Bílé Karpaty, Pálava, Šumava, Krkonoše).

Oblasti cestovního ruchu

Administrativně se naše území dělí na 14 krajů – ty by se měly stát základními organizačními složkami cestovního ruchu. Bez přímé souvislosti s administrativním dělením jsou však vymezovány oblasti cestovního ruchu. V minulosti vznikaly přirozené oblasti cestovního ruchu. Vlastní kategorizace oblastí cestovního ruchu prošla značným vývojem. V současnosti žádná oficiální regionalizace neexistuje. V této práci vycházíme z dělení, které vytváří regiony na základě přírodních, ekonomických a společenských podmínek. Jsou to regiony cestovního ruchu, které jsou homogenní. Je jich 19 a dělí se do dvou kategorií. Do první kategorie patří: Praha a střední Čechy, Šumava, Pošumaví a Český les, západní Čechy, Krkonoše a Podkrkonoší, Jesenická oblast, Beskydy, Valašsko a slezsko. Do druhé kategorie patří: Jižní Čechy, Plzeňsko, Krušné hory, Podkrušnohoří a Děčínská vrchovina, Pooří a České středohoří, Polabí, český ráj a Máchův kraj, Lužické a Jizerské hory, Orlické hory a Broumovsko, Východní Čechy, Vysočina, Jižní Morava, Východní Morava, Střední Morava.

Praha a střední Čechy

Praha je jeden z největších světových turistických cílů. V počtu přenocovaných turistů jí patří 6. místo mezi evropskými městy. Navštěvuje ji více než 90 % všech turistů přijíždějících do naší republiky. Mimořádný význam má již sama geografická poloha uprostřed Evropy, ve středu České kotliny, na místě dávného brodu přes řeku Vltavu. Osídlení ovlivnila výrazná členitost terénu. Jeho osu tvoří řeka Vltava zahloubená 100 – 200 metrů do Pražské plošiny. Dnešní povrch tvoří četná údolí, kopce a říční terasy. Vše je dnes velice intenzivně zastavěno. To je sice malebné na pohled, ale na druhé straně to přináší velké problémy v dopravě.

Archeologické nálezy dokládají poměrně husté osídlení již v období starší a mladší doby kamenné (Šárka, Dejvice). První slovanské osídlení, asi od 6. století, bylo zřejmě o něco severněji než je Pražská plošina – vznikají hradiště na Budči, Levý Hradec, Bohnice, Bučovice a Šárka. Vlastní historie Prahy začíná kolem roku 880, kdy první historicky doložený kníže Bořivoj přenesl hlavní sídlo rodu Přemyslovců na skalnatý ostroh nad levým břehem Vltavy – ostroh Opiš a založil tu mohutné hradiště. V 10. století je založen druhý knížecí hrad na Vyšehradské skále. V 10. století jsou již doloženy kupecké osady na Starém městě (v místech dnešního Ungeltu), ale i na druhém břehu Vltavy. Osady na pravém břehu se v letech 1232 – 34 spojily a vzniklo Staré Město s opevněním a privilegiem. Roku 1257 vznikla Malá Strana. K dalšímu rozmachu města dochází v době Karla IV. – roku 1348 vzniká Nové Město Pražské. Za jeho vlády se město stává i sídlem arcibiskupství. Gotickou Prahu obohatilo množství kostelů a paláců. Výrazně se koncem 15. století na vzhledu Prahy zapsala renesance, která vrcholí v době vlády Rudolfa II.. Po třicetileté válce převládá baroko. Habsburkové přesídlí do Vídně a z Prahy se stává provinční město. To svým způsobem zamezilo modernizaci města v 18. a 19. století, které podlehla řada evropských měst jako Vídeň, Budapešť a Paříž. Její historický ráz tak zůstal zachován. Ve druhé polovině 19. století dochází k bourání hradeb a město získává nové prostory pro výstavbu. V té době vzniká řada významných staveb např. Národní divadlo, Národní muzeum a Rudolfinum ve stylu novorenesance a novobaroka. Významnou stavbou secese je Obecní dům a řada dalších budov v obnovovaném Starém Městě. V té době vznikají také významná pražská předměstí Smíchov, Karlín a rozrůstají se Královské Vinohrady a Žižkov, která se teprve počátkem 20. let 20. století stávají součástí Prahy.

Většina památek je soustředěna ve vnitřním jádru města, jehož značná část je památkovou rezervací zařazenou do seznamu UNESCO. Na prvním místě je třeba jmenovat **Pražský hrad**. Hlavním vchodem z Hradčanského náměstí se dostaneme na *I. nádvoří*, které vzniklo za vlády Marie Terezie, v místech zasypaného hradního příkopu jako čestný dvůr. *Matyášovou branou* (1614), jednou z nejstarších barokních staveb v Čechách, se dostaneme na *II. Nádvoří*. To bylo vybudováno v Rudolfínské době. V budovách okolo tohoto nádvoří se nachází *Španělský sál*, *obrazárna Pražského hradu*, bývalá císařská konírna a kaple sv. Kříže. *III. nádvoří*, upravené v roce 1928 architektem Plečnikem, tvoří hlavní dominantu Hradu. Zde stojí *katedrála sv. Víta*. Ta byla vystavěna na místě bývalé románské rotundy. Stavba byla zahájena v době Karla IV. (1344) pod vedením Matyáše z Arasu a později Petra Parléře ve stylu velkých francouzských katedrál. Její novogotická přestavba z roku 1873 byla dokončena v roce 1929. V jejím nitru najdeme Svatováclavskou kapli s korunovačními klenoty českých králů i královské hrobky v podzemí (Karel IV., Jiří z Poděbrad, Václav IV., Rudolf II.) a řadu dalších významných památek. Dominantu chrámu tvoří jižní, 100 metrů vysoká, věž se zvonem Zikmundem, který patří k největším v Evropě. Na III. nádvoří najdeme i budovy *Starého probošství* a *sochu sv. Jiří*. Ve Starém královském paláci (pod ním najdeme zbytky původního románského paláce) najdeme *Vladislavský sál*, jehož okna jsou prvním projevem renesance. Zde se nachází i *Česká kancelář*, *Archiv zemských desek*, *Stará*

sněmovna,... Ve východní části nádvoří se nachází *bazilika sv. Jiří* se zchovalým románským interiérem. K hradnímu areálu patří i *Zlatá ulička* a hradební věže *Daliborka, Bílá a Mihulka*. Za hradbami najdeme *Královskou zahradu* s *Královským letohrádkem* a *Míčovnu* a také *Jižní zahrady*.

Středem Hradčan je **Hradčanského náměstí** s řadou barokních staveb jako je *Arcibiskupský palác, Šternberský palác, Toskánský palác* a známý renesanční palác *Schwarzenberský*. Pýchou Loretánského náměstí je *Loreta* se zvonící s 27 zvonky a loretánským pokladem. Proti Loretě stojí *Černínský palác*, nejvýznamnější pražská palácová architektura. Významnou stavbou jsou i budovy *Strahovského kláštera*. V tomto premonstrátském klášteře je známý teologický a liturgický sál.

Na **Malé Straně**, kterou založil Přemysl Otakar II. najdeme řadu renesančních a barokních paláců a staveb. Centrem je *Malostranské náměstí s chrámem sv. Mikuláše*, barokní stavbou z počátku 18. století z dílny rodiny Dienzehoferů. V kostele Panny Marie Vítězné najdeme sošku *Pražského Jezulátka*. Významnou stavbou je i *Valdštejnský palác*. Novodobou dominantou této části je *Petřín* na jehož vrcholku stojí 60 metrů vysoká *Petřínská rozhledna*, která je napodobeninou Eiffelovky. V okolním parku najdeme řadu pomníků. Na vrchol vede lanová dráha z roku 1981.

Gotický *Karlův most*, stojící na místě bývalého románského Juditina mostu nás dovede na **Staré Město**. Na Malostranské straně otevírá vstup dvojvěží – nižší je část věže původního Juditina mostu, vyšší je kopie Staroměstské věže. Na samotném mostě je 30 plastik z let 1683 – 1938. Výstup na Staré Město otevírá *Staroměstská věž*, dílo Petra Parléře, údajně nejkrásnější středověká věž v Evropě. Centrem Starého Města je *Staroměstské náměstí*. Jeho dominantou je *Staroměstská radnice* s orlojem z roku 1410. Na náměstí zasahuje i *Týnská škola s chrámem Panny Marie před Týnem*. Tento barokní chrám je typický svým dvouvěžovým průčelím. Za chrámem se nachází prostory tzv. *Ungeltu*. Uprostřed náměstí stojí secesní pomník *Jana Husa* (1915). K dalším památkám této části patří budovy *Klementina* (bývalá jezuitská kolej), *klášter Anežky České, Prašná brána* a budovy secesní stavby *Obecního domu* (bohatá vnitřní výzdoba – Myslbek, Aleš, Úprka, Švabinský, Ženíšek), na jehož místě původně stával *Královský dvůr*. Významnou částí Starého Města je i *Židovské město* (Josefov) pocházející ze 12. století. Jeho část byla bohužel zbořena v 19. století při výstavbě Pařížské třídy. Zde patří k nejznámějším stavbám synagogy (Staronová, Pinkasova, Maislova, Španělská,...) a Starý židovský hřbitov s 12 000 náhrobků. Na Starém Městě najdeme i budovy *Rudolfína, Stavovského divadla a Betlémské kaple*.

Nové Město, založené Karlem IV., je typické svými třemi velkými náměstími – *Dobytčí trh (Karlovo náměstí), Koňský trh (Václavské náměstí) a Senný trh (Senovážné náměstí)*. K dominantám Václavského náměstí patří budova *Národního muzea* z konce 19. století a socha sv. Václava od J. Myslbeka (1912-12). Na nábřeží Vltavy je budova *Národního divadla* (1881). K významným památkám patří i renesanční budova *Novoměstské radnice* známá defenestrací katolických kněží. Je zde i řada klášterů – *Emauzy* (Na Slovanech), *Jezuitská kolej na Karlově náměstí*.

Z původního románského hradu na **Vyšehradě** zbyla jen rotunda sv. Martina a část kamenného mostu. Z 11. století pochází kostel *sv. Petra a Pavla*. Při přestavbě v druhé polovině 19. století byl u něj postaven *Vyšehradský hřbitov* s čestným pohřebištěm *Slavín*. Od 16. století byla oblast Vyšehradu přestavována na pevnost. Vstup do pevnosti je třemi barokními branami – *táborskou, Leopoldovou a Novou*. Pod Vyšehradem najdeme řadu kubistických vil.

Na **Vinohradech** najdeme tři stavební památky. Na *Náměstí Míru* je to pseudogotická *bazilika sv. Ludmily* a secesní budova *Vinohradského divadla*. Na náměstí *Jiřího z Poděbrad*

kostel Nejsvětější Trojice, jehož autorem je Plečnik. Nedaleko odtud na Žižkově je konstruktivistický *Národní památník*. Před ním stojí největší jezdecká socha na světě – socha Jana Žižky (1946). Na **Smíchově** najdeme několik zámečků v různých slozích (Porthaimka, Bertramka, letohrádek Kinských). V **Břevnově** stojí nejstarší mužský klášter v Čechách (993). Tento benediktinský klášter do dnešní podoby přestavěl Dienzhoffer. Královskou oboru (dnes Stromovka), kdysi největší lovný revír českých králů, najdeme v **Bubenči**. Nedaleko odtud v **Holešovicích** stojí *Veletržní palác*, což je jedna z nejvýznamnějších konstruktivistických staveb na světě. V této části Prahy je i významná technická památka – empírový *Negreliho viadukt*.

Střední Čechy tvoří přímé zázemí pro Prahu. Okolí města představuje rozsáhlé turistické zázemí (Sázava, Berounka), turistický zájem se soustřeďuje na hrady a zámky. K nejnavštěvovanějším hradům patří *Karlštejn*, který stojí na vápencovém útesu na levém břehu Berounky. Jeho dnešní podoba pochází z konce 19. století. Nedaleko odtud u obce *Koda* se nachází přírodní rezervace s krasovými jevy. Zde v údolí děsů vznikla jedna z nejstarších tramských osad u nás (1919). Českému krasu dominují *Koněpruské jeskyně*, které byly osídlené již v prehistorické době. Významnou oblastí cestovního ruchu je *Křivoklátsko*. Zámek *Lány* postavený za Rudolfa II., byl ve 20. letech 20. století přestavěn Plečnikem na letní sídlo prezidenta republiky. Nedaleko odtud bychom našli zbytky *Buštěhradské dráhy* jejímž stavitelem byl J. Barandt. V *Nelahozevsi* u Kralup nad Vltavou se v domku proti kostelu narodil A. Dvořák. V místním zámku, který patří Lobkovicům, najdeme největší soukromou uměleckou sbírku v Čechách (Rubens). Z původního Přemyslovského hradiště v *Budči* najdeme dnes jen zbytky valu. Je zde rotunda sv. Petra a Pavla z 9. století. Údajně zde byla první škola v Čechách a v ní se učil sv. Václav. Bylo to i místo věznění Drahomíry, Václavovy matky. Svým překrásným parkem jsou známy *Průhonice*. V parku o rozloze 240 ha, který budoval v letech 1860 – 1936 Sylva Tarucci, najdeme 7000 rododendronů a více než 1000 vzácných stromů a keřů. Nedaleko Benešova leží zámek *Konopiště*. Tento původní hrad byl v 19. století přestavěn na zámek. Posledním majitelem byl následník trůnu Ferdinand d'Este. V zámku najdeme sbírku 300000 loveckých trofejí, sbírku 6000 zbraní a 1500 sošek sv. Jiří. Okolo zámku je rozsáhlý park s růžovým sadem a řadou uměle vybudovaných romantických staveb. *Český Šternberk* je jedním z našich nejzachovalejších hradů. Najdeme zde rozsáhlou sbírku mědirytin z doby třicetileté války a velkou sbírku miniatur. Nedaleký klášter *Sázava* byl v 11. století centrem slovanské liturgie. Při opravách za druhé světové války zde byly objeveny malby z doby Karla IV., například světově raritní obraz – obraz těhotné světiče. V *Příbrami*, v části Březové Hory, je známé hornické muzeum. Nedaleká *Svatá Hora* je poutním místem.

Šumava, Pošumaví a Český les

Značnou část dnešní **Šumavy** tvoří Národní park Šumava, v jehož velké části je přísná ochrana přírody, které se musí podřídit i cestovní ruch. Sídlo NP je ve Vimperku a na řadě míst najdeme informační centra NP. Jedním z center Šumavy je *Železná ruda*. Místo leží na důležité dopravní tepně do Německa a bylo v minulosti známé těžbou železné rudy. Pozůstatkem této doby jsou hamry, které dnes již slouží k jiným účelům. Kdysi zde bylo i významné sklářství. Ve vile bývalého majitele je sklářské muzeum. Působil zde spisovatel K. Klostermann. K místním raritám patří umrlčí prkna, která sloužila místním horalům k odkládání mrtvol přes zimní období. Jedno z nich najdeme u kapličky sv. Barbory. Nedaleké *Černé jezero* o rozloze 18,4 ha a hloubce 40,6 metru ha je ledovcového původu. Nad ním se tyčí Jezerní stěna s ledovcovým karem. Druhé jezero v okolí, *Čertovo*, je menší (10,3 ha). Mezi těmito jezery prochází hlavní evropské rozvodí. Jižně od *Železné Rudy* je

jezero *Laka*, které je nejmenším šumavským jezerem (2,53 ha), ale nejvýše položeným (1 096 m). Jezero postupně zarůstá v močál. Významným střediskem zimních sportů je oblast *Špičáku*. Pod ním procházející železniční tunel je technická památka. Oblast v okolí Železné Rudy se nazývá *Královský hvozd*. Jeho obyvatelé, Králováci, měli podobná práva jako Chodové. Jedním z centrem této oblasti bývala obec *Prášily* s významnou výrobou skla (benátská zrcadla) a ručního papíru. Obec, stejně jako řada dalších, byla po roce 1948 srovnána se zemí. *Prášilské jezero* má rozlohu 3,72 ha. Celá tato oblast má téměř neporušenou přírodu.

K velice romantickým částem Šumavy patří *Povydří* rozkládající se mezi *Antýglem* a *Čeňkovou pilou*. Jedná se o typický bystřinný tok řeky s řečištěm plným balvanů. Čeňkova pila leží na soutoku Vydry a Křemelné. Romantika tohoto místa přivedla B. Smetanu na myšlenku napsat operu *Tajemství. Modrava*, východisko do centrální Šumavy, je známá *Tříjezerní slatí*. Je to typické šumavské rašeliniště. K dalším patří např. Jezerní slat'. Nedaleko *Kvildy*, těsně u hranic, pramení řeka Vltava. V jižní části, nedaleko přechodu Strážný, se nachází *Knížecí pláně*. Poblíž nejvyšší hory Šumavy – Plechý (1378 m) najdeme *Plešné jezero*. Na skále nad ním se tyčí pomník spisovatele A Stiftera. K dalším zajímavostem této oblasti patří *Schwarzenberský* kanál o délce 44 km. Uměle vybudovaná vodní cesta, podobně jako Tetovský kanál, sloužil k dopravě dřeva. V těchto místech byl také 14. 11. 1856 zastřelen poslední medvěd na Šumavě. *Lipenská přehradní nádrž* je významnou oblastí turistiky. Plánuje se zde výstavba rozsáhlého střediska zimních sportů. Pod přehradou najdeme *Čertovu stěnu* – typický příklad mrazového zvětrávání.

V podhůří Šumavy najdeme přírodní rezervaci *Boubín* a *Blanský les* s vrcholkem Klet'. Sídlem správy NP je *Vimperk*. Město ležící na Zlaté stezce bylo známo sklářstvím a tiskárnou. V té byl údajně vytištěn první kalendář v Evropě. Na Zlaté stezce leží i *Volary*. Jejich architektura byla ovlivněna přistěhovalci z Tyrol. *Prachatice*, na téže stezce, patří k jedněm z nejlépe zachovalým renesančním městům. Po dobu studií zde žil Jan Hus. Starou hornickou osadou jsou *Kašperské Hory* s muzeem Šumavy. V nedalekém *Rejštejně* byla na přelomu 19. a 20. století největší sklárna Rakousko-Uherska. Klatovy mají barokní kostel s dílny Dienzhoferů s katakombami, radnici s černou věží a barokní lékárnu. Narodil se zde V.M.Kramerius. Nejvýznamnějším městem této části je *Český Krumlov* s rozlehlým zámekem. Historické jádro města je chráněno UNESCO. Hrad založený v polovině 13. století byl později Rožmberky přestavěn na renesanční zámek a později ještě zbarokizovaný. K nejznámějším sálům patří divadelní a maškarní. Pod zámekem se nachází podhradní sídliště – Latrán, který má ranně gotický půdorys. Na pravém břehu Vltavy leží městské centrum s řadou stavebních památek. V ohbí Vltavy leží *Vyšší Brod* s cisterciáckým klášteřem. V tomto klášteři najdeme obrazy Mistra vyšebrodského a bohatou klášterní knihovnu. V tomto místě začínala také voražská plavba. Severněji se nachází *Rožmberk nad Vltavou*, sídlo Rožmberků v polovině 18. století zrekonstruované v duchu romantické novogotiky.

Český les. Nejznámější částí je *Chodsko*, ležící v jižní části. Centrem jsou *Domažlice*. Město je městskou památkovou rezervací a jeho dominantou je 56 metrů vysoká šikmá věž, která se odklání o 70 cm. Na Chodském hradě je muzeum Chodska. K známým místům Chodska patří ještě *Klenčí pod Čechovem* s výrobou keramiky a *Přimda* se strážným hradem. Největším městem v oblasti Českého lesa je *Tachov*, dříve sídlo chodské manské služby. Samotný Český les je silně zalesněný a má velké perspektivy hlavně pro pěší turistiku.

Západní Čechy

Je to oblast západočeských lázní. Její význam zvyšuje její poloha na hranicích s Německem. Povrchově do této oblasti náleží severní část *Českého lesa*, *Smrčiny*, jihozápadní část

Krušných hor, Doupovské hory, Slavkovský les, Sokolovská a Chebská pánev a Tepelská plošina. Velmi výrazně se zde projevila třetihorní sopečná činnost, která zde doznávala ještě ve čtvrtohorách. Jejím pozůstatkem je i současná seismická aktivita. Podél zlomů vyvěrají teplé i studené minerální prameny. Pozůstatkem této činnosti je i rašeliniště Soos u Františkových Lázní s výrony oxidu uhličitého (mofety). Jižně od Františkových Lázní najdeme nejmladší české sopky – *Komorní hůrku* a *Železnou hůrku*.

Do tzv. lázeňského trojúhelníku patří *Mariánské Lázně*. První zmínka o nich je z počátku 17. století. Již tehdy byly majetkem premonstrátů z Teplé. Jeden z nich, opat Reitenberger, provedl v 19. století důkladný rozbor zdejších uhličitých pramenů a tím založil věhlas lázní. Jejich návštěvníky v druhé polovině 19. století byli nejvýznamnější představitelé tehdejší Evropy (anglický král, Goethe, Gogol, Šaljapin, Turgeněv, Chopin, Wagner, Freud, Strauss, Edison,...). K nejznámějším pramenům patří Křížový, Ferdinandův, Rudolfův a Lesní. K památkám patří kostely řady církví - pravoslavný kostel sv. Vladimíra, anglikánský kostel. V bývalém Goetheho domě najdeme dnes muzeum. Na empírový pavilon Křížového pramene navazuje kolonáda, na jejímž konci je Zpívající fontána (1986). V současné době se lázně vzpamatovávají z úpadku po roce 1948 (rekreace odborů). Dnes žijí hlavně v letním období, nejen lázeňstvím, ale i turistikou. Severně od Mariánských Lázní se nachází rašeliniště *Smrad'och* s vývěry oxidu uhličitého a sirovodíku.

Františkovy Lázně mají studené minerální prameny, známé již od 16. století. Již tehdy se zdejší kyselka dostává na císařský dvůr. První stáčírny a lázeňské domy vznikají v 17. století. Lázeňské domy začínají vznikat koncem 18. století. Nejznámějšími prameny jsou Františkův, Solný, Luisin a Natálie. Symbolem lázní je socha Františka. I zde se léčila řada významných osobností (rakouští císařové, Goethe, Beethoven, Schopenhauer,...). Léčí se zde ženské, srdeční a cévní choroby. Nedaleko od lázní je rekreační oblast Amerika.

Karlovy Vary jsou největším lázeňským střediskem u nás a patří k největším lázním světa. Podle pověsti je založil Karel IV. při říčce Teplé. Skutečný počátek lázeňství se však datuje do počátku 19. století. Nejznámějším pramenem je *Vřídlo* s vodou horkou 72 °C, která vyvěrá z hloubky 2 000 – 3 000 metrů a tryská do výšky 12 metrů. Celkem je zde 12 pramenů. Lázeňskou činnost provozují Lázně I,II,III. K dalším známým stavbám patří budova Grandhotelu Pupp. Klientela z celé Evropy zde zapříčinila existenci kostelů celé řady církví. Lázně proslavily osoby jako Becher, Pupp, Martini, Bayer (Karlovarské oplatky). Město je známé tradiční výrobou porcelánu a skla a v současnosti i mezinárodním filmovým festivalem. Velká část současné klientely pochází z Ruska. V dosahu všech těchto lázní jsou golfové hřiště a je zde i dostihové závodiště.

Dalším místem jsou *Lázně Kynžvart*. Ty vznikly v 19. století jako konkurent Mariánských Lázní. Jejich úrovně však nikdy nedosáhly. Místo je známé hlavně zámekem, který patřil rodině Metternichů. Jsou zde veliké sbírky kuriozit, mincí, medailí, zbraní, ale také egyptologické sbírky (mumie). V knihovně je uchován jeden z nejznámějších rukopisů v českých knihovnách – zlomek Starého zákona z konce 8. století. K zámku přiléhá i rozsáhlý park a golfové hřiště.

V Krušných horách najdeme radioaktivní lázně *Jáchymov*. Staré hornické město bylo počátkem 16. století známé ražbou jáchymovských tolarů. Od poloviny 19. století těžba uranové rudy pro potřeby výroby skla. Marie Sklodovská-Curie zde roku 1898 objevila radium a plutonium. Od roku 1906 pokusy s léčbou. V roce 1911 postaven první lázeňský dům a lázně se stávají prvními radioaktivními lázněmi na světě.

Dalším turisticky atraktivním místem je premonstrátský klášter *Teplá*. Ten vznikl ve 12. století a měl velmi pohnutou historii. Místní kostel s barokní výzdobou má první

siňové trojloďi u nás. Klášter je od roku 1990 postupně upravován. Dnes je zde vyjma jiného hospic a golfové hřiště.

Město *Cheb* láká turisty svým románským hradem (jediný reprezentant stavebního stylu císařských falcí u nás), a historickým náměstím s proslulým Špalíčkem. V Pacheltově domě byl zavražděn Albrecht z Vladštejna. Je zde i řada klášterů. Nedaleko od města jsou dvě rekreační oblasti – přehrady Jesenice a Skalka. Pozoruhodný je také gotický hrad a město *Loket*. Město je známé i výrobou porcelánu (jeho muzeum je v části hradu).

V Krušných horách najdeme řadu rašelinišť (Boží Dar) a četná střediska zimních sportů (Klínovec, Boží Dar). *Kraslice* jsou známé výrobou krajek a hudebních nástrojů. Zde byla vyrobena údajně první foukací harmonika na světě.

Krkonoše a Podkrkonoší

Krkonoše jsou nejvýznamnější přírodní oblastí cestovního ruchu u nás. Krkonoše se rozkládají mezi Novosvětským sedlem u Harrachova a Královeckým sedlem u Žacléře a jejich délka je přibližně 80 km. Nejvyšší vrcholek je *Sněžka* (1602 m). K zajímavostem patří, že její první změřená výška byly 5 800 metrů. Tuto výšku naměřil v roce 1560 rektor univerzity z Jelení Gory.

Původní osídlení Krkonoš je slovanské. Již ve 12. století jím procházela Slezská stezka, později v 16. století Česká stezka. V 16.-17. století dochází k německé kolonizaci Krkonoš. Ta přináší nový životní styl – budní hospodářství. K prvním boudám patří Luční bouda a Martinova bouda. Na jednotlivých boudách se nejdříve provozuje pastevectví a travaření, později chov dobytka. Boudy, v té době byla roubená stavení na kamenné podezdívce. Obytnou část tvořila světnice s pecí, pod níž se procházelo do síně s černou kuchyní. Ze síně se vstupovalo do chléva. Každá bouda měla i mléčný sklep s protékající vodou. Pozůstatky těchto bud bychom našli na dnešní Petrovce. V 18. století byly na Labské louce dokonce konány pokusy s pěstováním obilí. Pastevectví způsobovalo erozi a postupně se omezuje a přechází se na travaření (senoseč 1x za dva roky). V 18. století, s příchodem prvních turistů, dochází ke změně stylu života na boudách. V roce 1830 na Labské louce začala žena zvaná die Blasse v malé kamenné budce prodávat tehdejším turistům kozí sýr, mléko a kořalku.

Významně se do historie Krkonoš zapsalo i hornictví. Již v roce 1012 se dobývalo zlato v okolí Štěpnic. Později se zde těží železná ruda a další kovy. Poslední pokusy těžby (arzen) byly konány ještě v roce 1958 v Obřím dole. Pozůstatkem těžby je řada hald v oblasti Obřího dolu, Svatého Petra a Svobody nad Úpou.

Turistika se ve větší míře začíná rozvíjet koncem 17. století. V té době se konají pravidelně pětkrát ročně poutě na Sněžku. Kolem roku 1800 přichází ročně asi 2 000 turistů. V té době je vydán také první průvodce – Hoserova monografie. První český průvodce vychází v roce 1897. V té době již navštěvuje Krkonoše ročně asi 50 000 návštěvníků. Od roku 1885 existuje barevné značení turistických cest. Zimní sporty se začínají rozvíjet počátkem 19. století. Tehdy začínají výletní jízdy na saních (rohačky). Nejznámějším střediskem tohoto druhu sportu je Petrovka, ale i Pomezní boudy a Sněžka. První lyže přichází v roce 1892 a první mezinárodní lyžařské závody se konají ve Štěpanicích v roce 1896.

Podnebí patří k nejstudenějším a nejdeštivějším u nás. Nejteplejší měsíc je červenec (Sněžka 8,3 °C), nejchladnější leden (Sněžka -7,2 °C). Průměrné roční srážky jsou kolem 1 300 mm. Nejvíce prší v srpnu, nejméně v březnu. První sníh přichází v září – říjnu, poslední v květnu. Charakteristické pro zimní období jsou sněhové převisy (hlavně v Labském a Obřím

dole) a z nich vyplývající laviny. Pro oblast Krkonoš jsou typické inverze. Pro letní turistiku se nejlépe hodí září a pro zimní březem.

K nejvyhledávanějším turistickým oblastem patří údolí *Labe*, které pramení na Labské louce. Po krátké cestě spadá Labským vodopádem do Labského dolu. Je dlouhý asi 8 km. Setkáme se zde s četnými morény. Znamé jsou tzv. *Labské jámy* (Harrachovská, Pančavská, Navarská), které jsou uzavřeny až 200 metrů vysokými kolmými srázy. V Pančavské se nachází jedna z Krkonošských zahrádek – Schustterova. Všechny tyto zahrádky mají velice vzácnou vegetaci a jsou proto přísně chráněny. Do dolu spadají vodopády Pudlavy a Pančavské vodopády. Řeka *Úpa* pramení na Luční louce a asi po 120 metrech spadá kaskádovým Horním Úpským vodopádem a později Dolním Úpským vodopádem do *Obřího dolu*.

Východiskem do Krkonoš je *Vrchlabí* – sídlo správy KRNAPu. K významným horským střediskům patří *Harrachov*, ležící v údolí Mumlavy s Mumlavským vodopádem. Je to významné středisko zimních sportů s rozlehlým skokanským areálem pod Čertovou horou. Nedaleko leží *Rokytnice nad Jizerou*. V údolí Labe leží *Špindlerův Mlýn* v jehož části *Svatý Petr* je významný lyžařský areál. Je to zároveň i východisko do *Sedmidolí*, na *Kozí Hřbety*, *Medvědin*, *Petrovku* a na *Špindlerovu boudu*. Na řece *Úpě* v Obřím dole leží *Pec pod Sněžkou*. Zde začíná lanová dráha na Sněžku. V jejím okolí se nachází velké množství horských boud. Obecně k významným boudám patří *Labská bouda*, *Luční bouda*, *Výrovka*. Na *Zlatém návrší* najdeme *Vrbatovu boudu*. Pod Černou horou se nachází *Jánské lázně* s teplými radioaktivními minerálními prameny a lanovou drahou na Černou horu. Zde se také v roce 1925 konalo mistrovství světa v klasickém lyžování. V podhůří najdeme *Jilemnicki* s Krkonošským muzeem. Ve východní části Krkonoš (Rýchorách) leží *Žacléř* s lyžařským areálem.

Jesenická oblast

Tuto oblast na severu Moravy povrchově dělíme na *Hrubý* a *Nizký Jeseník*, *Oderské vrchy*, *Rychlebské hory* a *Králický Sněžník*. V celé této oblasti se turistický ruch objevil až později, na počátku 20. století. I dnes ještě převažuje domácí cestovní ruch a vybavenost službami není dokonalá. Velkou nevýhodou je špatné komunikační propojení hlavně se sousedním Polskem. Hrubý Jeseník má středohorský charakter. Nejvyšší hora *Praděd* (1 491 m) je charakteristická svojí dominantou – televizním vysílačem. Je to i místo, kde sídlí dobrý horský duch. Nedaleko odtud je nejstarší chata Jeseníků *Švýcárna*. Mezi Pradědem a *Petrovými kameny* (místo, kde v době sabatu čarodějnice obcovaly s ďáblem) se nachází chata *Ovčárna*. Celá oblast Pradědu a *Ramzovské* a *Červenohorské sedlo* jsou významnými místy zimních sportů. Východiskem do této oblasti je *Karlova Studánka*, původně železářská osada a od konce 18. století lázně. Za perlu Jesenicka se označuje město *Jeseník*. Zdejší lázně proslavil Vincenz Preissnitz, zakladatel vodoléčby. Další lázně jsou *Lipová lázně*. Nedaleko odtud se nachází krasové jeskyně *Na Pomezí* a *Na Špičáku*.

Z jihu je východiskem do oblasti město *Šumperk*, kdysi sídlo Žerotínů a také místo, kde se v druhé polovině 19. století konaly známé čarodějnické procesy. *Velké Losiny* s renesančním zámekem (je označován za klenot moravské renesance) byly také místem čarodějnických procesů. Město je známé i výrobou ručního papíru. Na severním okraji leží *Zlaté Hory*, kde se kdysi těžilo zlato. Dnes je zde hornické Muzeum a řada barokních domů. Rozsáhlou přírodní rezervací je rašeliniště *Velké a Malé mechové jezírko* u obce *Rejvíz*. Téměř na hranicích leží *Osoblaha* s židovským hřbitovem a *Vidnava* s muzeem sdělovací a zabezpečovací techniky. Nedaleko odtud leží *Hynčice* s Eldorádem. Zde najdete park s asi 80 figurami pravěkých zvířat a pohádkových bytostí. V podhůří leží královské horní město

Bruntál s řadou měšťanských domů ve stylu slezské renesance a barokním zámekem s galerií a muzeem. V 17. století byly velmi známé *Slezské Rudoltice*, kterým se přezdívalo Slezské Versailles.

Východiskem do Nížkého Jeseníku je *Krnov*, kdysi sídlo krnovského knížectví s výrobou varhan. Nad městem na Předním Ctivínském kopci je barokní poutní kostel. V Nížkém Jeseníku se setkáme s několika kuželovitými vrcholky sopek (Slunečná, Velký a Malý Roudný, Uhlířský vrh, Venušina sopka). Na řece Moravici najdeme dvě významná vodní díla a to *Slezská Harta* a *Kružberk*. Další vodní dílo, *Dlouhé Stráně*, najdeme na Divoké Desné. Řada míst se v minulosti proslavila těžbou barevných kovů – *Rýmařov*, *Vítkov*, *Budišov nad Budišovkou*. V této oblasti se nachází gotický hrad *Sovinec*. Tento hrad patřil řádu Maltézských rytířů a má jednu z nejnádhavnějších fortifikací svého druhu u nás. Nedaleko města *Odry* v Oderských vrších pramení řeka *Odra*. Město je známé i renesančními domy na náměstí.

Východiskem do *Rychlebských hor* je *Javorník* se zámekem s velkou sbírkou dýmek a francouzskou zahradou. Rychlebské hory skrývají i velké množství romantických údolí se zříceninami strážných hradů (*Račí údolí*, *Čertovy kazatelny*, *Pustý zámek*).

Na svazích *Králického Sněžníku* (1424 m) pramení řeka *Morava*. Celá tato oblast je poměrně těžce přístupná. Svahy jsou porostlé pralesovitými lesy a setkáme se zde s četnými rulovými skalisky, kamennými moři a mrazovým zvětráváním. Najdeme zde *Tvarožné díry* - dosud málo prozkoumané krasové jeskyně s krápníky v počáteční fázi vývoje.

Beskydy, Valašsko a Slezsko

Celou oblast můžeme rozdělit do dvou částí. **Slezsko** je níže položené a má i jiný historický vývoj. Centrem Slezska je *Opava*, kdysi hlavní město slezského vévodství. Je zde řada památek jak staršího data (kláštery, kostely, četné šlechtické paláce), tak i z doby secese. V *Hrádku nad Moravicí* najdeme zámek ve stylu tudorovské gotiky s galerií, památníkem Beethovena a rozsáhlým parkem. V *Novém Dvoře* najdeme arboretum a skleník s tropickou vegetací. *Raduň* je známá romantickým empírovým zámekem. Největším městem této oblasti je *Ostrava*. Průmyslové město má některé památky jak technického charakteru (těžební jáma *Jindřich*), tak stavebního (*Gočár* – budova banky). Na vrchu *Landek* tábořili lovci mamutů. Ti již tehdy používali zdejší uhlí k topení. Nedaleko *Karviné* se nachází lázně *Darkov*. Rekreační oblastí pro obyvatele Ostravska je přehradní nádrž *Těrlicko* a *Žermanice*.

Vlastní horská oblast se skládá z **Moravkoslezských Beskyd** (Lysá hora 1 323 m) a **Vsetínských vrchů**. Částečně sem zasahují *Javorníky*. Slezské Beskydy, *Hostýnské vrchy* a *Beskydské podhůří*, které zasahuje až do *Moravské brány*. Vysoké horské hřbety *Beskyd* příkře vystupují z hlubokých a táhlých údolí. Rozsáhlé lesy přechází ve vyšších částech v louky a pastviny. V severní části u *Jablunkova* najdeme pralesní přírodní rezervaci *Mionší*. Jižní část *Beskyd* odvodňuje řeka *Bečva*, která je již typickým karpatským tokem s rozkolísaným vodním stavem. Zbytek odvodňuje *Odra*.

Turisticky nejznámější část *Beskyd* je okolí *Radhoště* (1 129 m). Na vrcholku je kaple *Cyrila a Metoděje*, kteří zde údajně působili. Na cestě z *Radhoště* na *Pustevny* najdeme sochu boha *Radegasta*. *Pustevny* se jmenují podle poustevníků, kteří zde pobývali až do roku 1874. Dnes zde stojí dvě chaty od architekta *Jurkeviče* ve stylu *valašských lidových staveb*. Tady končí lanová dráha od *Frenštátu pod Radhoštěm*. V tomto městě byly v roce 1884 položeny základy organizované turistiky v *Beskydech*. Dnes je zde lyžařský areál se skokanským můstkem s umělou hmotou. Nedaleko odsud leží *Kunčice pod Ondřejníkem* se secesními rekreačními vilami a stovkami rekreačních chat. Jižně od *Radhoště* je *Rožnov pod Radhoštěm*

s Valašským muzeem v přírodě. To má tři části – Dřevěné městečko, Valašskou dědinu a Mlýnskou dolinu. Na řece Bečvě dále leží *Valašské Meziříčí* s výrobou gobelínů.

Na řece *Ostravici* je známá přehradní nádrž *Šance*. Největší rekreační lokalitou v Beskydech je obec *Ostravice* s muzeem Petra Bezruče. Odtud spisovatel pravidelně vycházel na *Lysou horu*, na jejímž vrcholku stojí televizní vysílač a chata. Na svazích najdeme četné pseudokrasové jevy (Ondrášovy díry). V okolí je řada lyžařských tratí a vleků (*Bílý Kříž*, *Visolaje*, *Morávka*). Beskydy jsou zakončeny Jablunkovským průsmykem. Ten je typický svými těšínskými roubenými stavbami. V nedalekých *Mostech u Jablunkova* najdeme zbytky renesančního opevnění. To bylo vybudováno jako ochrana proti Turkům.

V Moravské bráně leží město *Fulnek* s památkou J.A.Komenského. V *Příboře* se narodil zakladatel psychoanalýzy Sigmund Freud. Rodištěm L.Janáčka jsou *Hukvaldy*. Zde je i zřícenina hradu, který nebyl nikdy vojensky dobyt a muzeem kočárů. Dominantou *Štramberku* je Trúba – zbytek hradu. Najdeme zde i roubené stavby a výtečné pečivo „Štramberské uši“. V jeskyni *Šipka* byl v roce 1880 nalezen zbytek čelisti neandrtálce. Největším městem této části je *Nový Jičín* s muzeem klobouků a historicky cenným náměstím. Nedaleko *Hranic na Moravě* je Hranický kras se stejnojmennou propastí, která je považována za nehlubší ve střední Evropě (opticky 329,5 m). V této oblasti je i *Zbrašovská aragonitová jeskyně* a lázně *Teplice nad Bečvou*.

Centrem Vsetínských vrchů a zároveň centrem **Valašska** je město *Vsetín*. Na horním toku Bečvy najdeme *Velké Karlovice*, kdysi sídlo valašských portášů, s řadou roubených staveb. Místo je také východiskem do oblasti *Soláně*.

Jižní Čechy

Centrem této oblasti jsou rybníční pánve *Budějovická* a *Třeboňská*. Dále sem patří *Novohradské hory*. Oblast je odvodňována řekou *Vltavou* na níž je přehrada Hněvkovice a Orlík, který se rekreačně silně využívá. Její přítoky Malše se Stropnicí, Lužnicí s Nežárkou a Otavou s Blanicí odvodňují jednotlivé rybníční soustavy. Většina rybníků v pánvích vznikla v 6. a 17. století pod vedením Jakuba Krčína nebo Štěpána Netolického.

Centrem Českokbudějovické pánve jsou *České Budějovice* jejichž centrum je městskou památkovou rezervací. Zde také najdeme zbytky koněspřežní dráhy do Lince z roku 1832. V nedaleké *Hluboké nad Vltavou* najdeme jeden z nejznámějších zámků postavený ve stylu tudorovské gotiky. Součástí zámku je i rozsáhlý anglický park a galerie Mikoláše Alše. Rybník *Bezdrav* je druhý největší rybník u nás. Známa lidovou architekturou jsou *Zbudovská blata* západně od Hluboké. Lidovou architekturou selského baroka jsou známé *Holašovice* – památka UNESCO. Jižně od Českých Budějovic leží klášter *Zlatá Koruna* a *Římov*, poutní místo s loretánskou kaplí a unikátní křížovou cestou v přírodě. Na severozápadním okraji pánve leží *Netolice* s nedalekým renesančním zámečkem *Kratochvíle*. Ten si nechal postavit Jakub Krčín. Na řece Otavě, v Píseckých horách, leží *Písek*, romantické město s nejstarším kamenným mostem u nás (13. století).

Uprostřed biosférické rezervace UNESCO leží *Třeboň*. Ve městě najdeme zámek, kdysi sídlo Rožmberků a později Schwarzenberků. V Třeboni jsou lázně. Nedaleko města se nachází Schwarzenberská hrobka. Unikátním dílem Jakuba Krčína je *Nová řeka* a rybník *Rožmberk*, největší rybník u nás (489 ha). Další významná rekreační oblast se nachází u *Lomnice nad Lužnicí* (Velký Tisý) a u *Veselí nad Lužnicí* (Horusický). Touto oblastí také prochází další umělá vodní cesta – *Zlatá stoka* (dílo Štěpána Netolického). U *Vlkova* najdeme jediný ostrůvek „pouště“ u nás. Již na Českomoravské vrchovině leží *Jindřichův Hradec*, jedno z nejkrásnějších českých měst s rozlehlým zámkem.

Na severu leží husitské město *Tábor*. Jeho centrum s řadou historicky cenných staveb je památkovou rezervací. Součástí města je i poutní místo a klášter Klokoty. Nedaleko od Tábora je *Kozí Hrádek*, kde pobýval Jan Hus.

Centrem Novohradských hor (Kamenec 1 072 m) jsou *Nové Hrady* s hradem, Terčíným údolím (přírodní park) a přírodní rezervací *Žofínský prales*. V Novohradských horách byly v minulosti i lázně (Dobrá a Hojná Voda). V *Trocnově* se narodil Jan Žižka. Tato část na rozdíl od předcházejících je zatím turisticky navštěvována méně.

Plzeňsko

Plzeňsko se nachází v *Plzeňské pahorkatině* a jejím centrem je *Plzeňská pánev*. V ní se stékají řeky Úhlava, Úslava, Radbuza a Mže a vytváří řeku *Berounku*. Zde leží *Plzeň*, významné průmyslové město. Jeho centrum je městská památková rezervace. Náměstí se považuje za vrchol českého gotického urbanismu, dominantou je gotický kostel sv. Bartoloměje. Jeho věž vysoká 102 metrů je nejvyšší kostelní věží v Čechách. Ve městě je i muzeum firmy Prazdroj, které je součástí turistické pivovarské cesty. Severně od města je příměstská rekreační zóna u *Boleveckých rybníků*, kde je i arboretum. Centrum města *Rokycany* je památkovou rezervací. Zde je i vojenské a historické muzeum. Na zámku *Zbiroh* maloval A. Mucha svoji Slovanskou epopej. Nedaleko od města jsou hrady *Žebrák* a *Točnick*. Již v *Tepelské vrchovině* leží *Rabštejn nad Střelou*, kdysi významné centrum dolování, dnes téměř neosídlený. *Manětín* má zámek od Santiniho, v kostele najdeme obrazy Petra Brandla a sochy Brokopfa. Nachází se zde muzeum baroka v přírodě.

Jižně od města na křižovatce starých obchodních cest leží *Starý Plzenec* s hradem a známou výrobou sektů. Nedaleko odtud je hojně navštěvovaný lovecký zámek *Kozel*. Zcela na jihu je pozdně gotický nížinný hrad s vodním opevněním *Švihov*. V nedalekých *Chudenicích* je na zámku Černínů muzeum. V *Přešticích* se narodilo několik významných Čechů – Jan Jakub Ryba, Jaroslav Preis, Josef Hlávka. Na silnici do Písku leží *Nepomuky*, rodiště Jana Nepomuckého, s nedalekým zámkem *Zelená Hora*, který je místem nálezu rukopisu Zelenohorského (1818).

Na západním okraji oblasti leží staré hornické město *Stříbro* se zbytky opevnění a nedalekou přehradou *Hracholusky* na řece Mži.

Krušné hory, Podkrušnohoří a Děčínská vrchovina

Turisticky nejatraktivnější částí je **Děčínská vrchovina**. Část této vrchoviny byla vyhlášena NP České Švýcarsko. Národní park pokračuje i v sousedním Německu. Jedná se o bizarní pískovcové útvary, které vznikly erozí. K nejznámějším částem patří *Pravčická brána* a *Tichá a Divoká soutěska*. Těmito soutěskami protéká říčka Kamenice v níž se setkáme s lososy. Oblast je vhodná i pro horolezectví. Východiskem do této oblasti je *Hřensko* ležící v místech, kde Labe opouští naše území. Je to i nejnižší místo naší republiky (115 m). Na levém břehu Labe, v blízkosti *Děčínského Sněžníku*, se nacházejí pískovcové *Tiské stěny*. Na soutoku Labe a Ploučnice leží *Děčín* s barokním zámkem a zajímavými mosty.

Krušné hory mají hlavně význam jako oblast zimní turistiky. Ke známým střediskům patří *Hora sv. Šebestiána*, *Hora sv. Kateřiny* a *Cínovec* – kdysi známé hornické město, dnes hraniční přechod do Německa. Z Krupky vede sedačková lanovka na další středisko *Komáří hůrka*. V celé této oblasti je silně zdevastovaná krajina, díky exhalacím z elektráren.

Podkrušnohoří vyplňuje hnědouhelná *Mostecká pánev*. Na jejím východě leží významné průmyslové město *Ústí nad Labem*. Na silnici mezi Ústím a Teplicemi se nachází *Stadice* s národní kulturní památkou – Přemyslovo pole. Turisticky nejzajímavějším místem jsou *Teplice* se zámkem a lázněmi, které využívají teplé minerální prameny. Toto město

dosáhlo největšího rozmachu v 1. polovině 19. století, kdy bylo označováno jako „salon Evropy“. Dalšími lázněmi je *Bílina* ležící na stejnojmenné řece, která patří k nejspínavějším u nás. Zámek v *Duchcově* je známý nejen pobytem Casanovy, ale i řadou významných hudebních skladatelů minulosti (Haydn, Bach,..). Starý *Most* pod Hněvínem zanikl činností povrchových dolů. Nahradilo jej nové město, k němuž byl přesunut pozdně gotický kostel. Zcela na západním okraji leží *Chomutov* s nedalekým *Kamencovým jezerem*.

Celá oblast má řadu problémů. Na jedné straně řada přírodních a kulturně historických památek a na straně druhé silně devastovaní krajina.

Poohří a České středohoří

Turisticky atraktivnější je **České středohoří** s řadou sopečných vrcholů. Průlomové údolí Labe tzv. *Porta Bohemica* je dělí na dvě části. Jihozápadní, o něco větší částí, dominuje Milešovka (837 m) s meteorologickou observatoří. Severovýchodní část je nižší, ale rozsáhlejší. Nachází se zde *Litoměřice* s katedrálou sv. Štěpána. Každoročně pořádají výstavu *Zahrada Čech*. V nedalekých *Žernosekách* jsou rozsáhlé vinice. Nedaleké pevnostní město *Terezín* bylo za II. světové války přeměněno v koncentrační tábor. Hojně navštěvovaný je i barokní zámek *Ploskovice*, přestavěný Habsburky v polovině 19. století.

Poohří, známé hlavně pěstováním chmele, má centrum v *Žatci*. Centrum města je památková rezervace s řadou gotických, renesančních i barokních staveb a částečně zachovalým opevněním. Nedaleko od Loun jsou *Libochovice*. V místním barokním zámku se narodil Jan Evangelista Purkyně. Zcela na západě, u města Kadaň, se nachází na řece Ohři vodní nádrž *Nechranice*, která slouží k rekreaci pro místní obyvatele.

Polabí

Tato rovinatá oblast díky své dobré dopravní dostupnosti je významnou rekreační oblastí Prahy. Její osu tvoří řeka Labe se svými přítoky Jizerou a Vltavou. Řeky zde vytvořily nízké říční terasy a na jejich písčích se nachází borové lesy, místy najdeme i lesy lužní. Při soutoku Labe s Vltavou leží *Mělník*, věnné město českých královen. Dominantou města je kostel sv. Petra a Pavla a přilehlý zámek Lobkoviců. Na jižních svazích jsou od dob Karla IV. vinice a ve městě se každoročně koná vinobraní jehož vrcholem je příjezd Karla IV. Dále proti toku Labe leží Neratovice. V jejich části *Lobkovice* je rodný zámek rodiny Lobkoviců. Podél Labe je řada slepých ramen. Většinou se jedná o přírodní rezervace původních biotopů. Dvojměstí *Brandýs nad Labem – Stará Boleslav* je známé hlavně svojí druhou částí. Zde již v 10. století stávalo přemyslovské hradiště. Svatováclavská tradice z něj udělala významné poutní místo. Podél dolní Jizery se v lužních lesích nachází řada rekreačních oblastí. *Přerov nad Labem* je známý polabským skanzenem. Nedaleko Sadské se nachází přírodní park *Kersko*. Minerální prameny daly vzniknout lázním *Poděbrady*. Dnešní zámek, původně sídlo pánů z Kunštátu, dala v 18. století přestavět Marie Terezie. *Nymburk*, stojící na místě prehistorického mohylového pohřebiště, proslavil v nové době pivovar (Hrabal). Největší město celého Polabí, *Kolín*, se pyšní gotickým chrámem z dílny Petra Parléře. Pod výběžky Českomoravské vrchoviny se nachází historicky nejcenější město oblasti, *Kutná Hora*. Toto kdysi královské město se proslavilo těžbou stříbra a ražbou Pražských grošů v královské mincovně. Centrum města je rezervací UNESCO. Najdeme zde gotický chrám sv. Barbory, Vlašský dvůr s královským palácem a mincovnu. K dalším památkám patří cisterciánský klášter a kostnice v Sedlci. Ve městě je i muzeum těžby stříbra s možností vstupu do podzemí. Ještě jižněji leží *Čáslav*.

Lužické a Jizerské hory, Ještědský hřbet

Je to živá turistická oblast s převažujícím vnitrostátním cestovním ruchem. Zalesněné **Lužické hory** (Luž 793m) slouží většinou k soukromé rekreaci. Na jižním úpatí leží sklářské město *Kamenický Šenov*. Na jeho okraji je známý čedičový útvar *Panská skála* připomínající varhany. *Nový Bor* má sklářské muzeum. Na sever od Lužických hor na hraničních přechodech leží město *Rumburk*, s nejsevernější Loretou v Evropě, a Varnsdorf.

Kdysi hodně zalesněné **Jizerské hory** (Smrk 1124 m) byly silně poškozeny emisemi. Na plošinách ve vrcholové oblasti se zachovala četná rašeliniště v nichž pramení také řeka Jizera. Nejznámějším střediskem zimních sportů je *Bedřichov*. Další významná střediska se nachází na svazích Špičáku v *Tanvaldské aglomeraci* (Smržovka, Desná, Albrechtice v Jizerských horách). Střediskem severní části je *Hejnice*, poutní místo s barokním kostelem. Nedaleko odtud jsou *Lázně Libverda* s minerálními prameny a rašelinou. Nové Město pod Smrkem bývalo kdysi významným centrem turistiky. *Frýdlant* je charakteristický gotickým hradem na čedičové skále, který byl sídlem Valdštejnů.

Libereckou kotlinu odvodňuje Lužická Nisa. Město *Liberec* je známé brázděnými Valdštejnskými domy, novorenesanční radnicí a divadlem. Ve městě je nejstarší ZOO u nás (1904) a známá botanická zahrada. Nad městem se tyčí vrcholek *Ještědu* jehož dominantou je věž televizního vysílače z roku 1973, která patří ke skvostům světové architektury. Oblast Ještědu je významným střediskem zimních sportů i letní turistiky. Nedaleký *Jablonec nad Nisou* je spojen s Libercem tramvajovou dopravou. Zde najdeme řadu secesních domů i muzeum jablonecké bižuterie.

Orlické hory a podhůří, Broumovsko

Orlické hory se táhnou v délce 50 km podél hranic s Polskem. Za řekou Divokou Orlicí pokračují v Polsku pod názvem Gory Bystrzyckie. Pod nejvyšším vrcholkem (Velká Deštná 1 115 m) se nachází největší turistické středisko *Deštné v Orlických horách*. Dalším střediskem je *Rokytnice v Orlických horách*. Obě střediska mají dobře vybavené lyžařské areály. Využívají se hlavně pro domácí cestovní ruch. V Orlických horách najdeme i řadu zachovalých pevností z doby první republiky. K nejznámějším patří pevnost *Dobrošov* u Náchoda a pevnost *Hanička* u Rokytnice.

V podhůří najdeme řadu významných měst. *Náchod* má renesanční zámek s bohatou sbírkou gobelínů. V lázních *Běloves* je přechod do Polska, v *Hronově* se narodil A. Jirásek. U *České Skalice* v údolí Úpy najdeme *Babiččino údolí* a *Ratibořický* empírový zámek. V České Skalici je muzeum Boženy Němcové, kde chodila do školy i se vdávala. Významným místem rekreace je přehradní nádrž **Rozkoš**. Poblíž leží půvabné *Nové Město nad Metují* s renesančním náměstím a zámek se secesními interiéry a bohatou sbírkou děl Myslbeka, Švabinského a Štursy. Rozlehlý barokní zámek s anglickým parkem je v *Opočně*. V nedaleké *Dobrušce*, centru obrozeneckého hnutí, se odehrává Jiráskův román F.L.Věk. Muzeum Orlických hor najdeme v *Rychnově nad Kněžnou*. Ve městě je barokní zámek a kostel, obojí je dílem Santiniho. Zde také M.D.Rettigová dokončila svoji pověstnou kuchařku.

V **Broumovském výběžku** najdeme řadu pískovcových skalních měst. Nejznámější jsou *Adršpašsko-teplické skály* (Čáp 786 m). Východiskem do nich je *Teplice nad Metují*, která je známá každoročním festivalem horolezeckých filmů. Východiskem do *Broumovských stěn* je *Police nad Metují*. Město má řadu barokních domů a v bývalém benediktinském klášteře je muzeum. Severně od města najdeme *Laudonovy valy*. Toto opevnění dal vybudovat v roce 1758 generál Laudon jako obranu proti Prusům. Jižně od Police je *Ostaš*, stolová hora s romantickými skalními útvary. V Broumovské kotlině leží město *Broumov*

s benediktinským klášteřem a nejstarším dochovaným dřevěným kostelíkem v Čechách (1177).

Český ráj a Máchův kraj

Český ráj zahrnuje stejnojmennou CHKO s množstvím pískovcových skal a dalších přírodních zajímavostí. Turistika zde začala již poměrně brzy a to v druhé polovině 19. století. Celá oblast je i významnou horolezeckou oblastí. Dělí se na tři části. První jsou *Prachovské skály*. Východiskem do nich je město *Jičín*. Ten je charakteristický svým obdélníkovým náměstím, v jehož rohu najdeme barokní zámek, sídlo Albrechta z Valdštejna. Dnes je v něm muzeum Radka Pilaře. Nedaleké *Valdice* s bývalým kartuziánským klášteřem, dnes vězením, jsou spojeny s Jičínem parkem a lipovou alejí. Na čedičovém vrchu nad *Sobotkou* se nachází lovecký zámeček Humprecht. Vyhledávané jsou i *Jinonické rybníky*. Východiskem do *Hruboskalska* je *Turnov* s výrobou šperků a muzeem Českého ráje. Uprostřed skalních měst najdeme zříceniny (dnes opravené) hradu Valdštejn. Symbolem Českého ráje je čedičový vrchol se zříceninou hradu *Trosky*. Druhým známým hradem je *Kost* s Bílou věží. Nedaleko od Hrubé Skály leží *Sedmihorky*, významné centrum rekreace a menší lázně. Poslední část *Železnobrodská* již není tolik navštěvována. Zde leží nejvyšší vrchol Českého ráje *Kozákov* (744 m) na jehož svazích se nacházejí polodrahokamy – české granáty. Do oblasti českého ráje lze zařadit i *Mladou Boleslav*. Toto významné průmyslové město na řece Jizeře je sídlem automobilky Škoda. V areálu závodu se nachází muzeum automobilů Škoda.

Máchův kraj zabírá CHKO *Kokořínsko* s četnými pískovcovými skalami a vulkanickými sukami. Velmi dobře charakter této oblasti vystihuje její původní název Polomené hory. Charakteristické pro tuto oblast je množství rekreačních chalup a dříve trampských osad. Z hlediska turistiky tuto oblast nepříznivě ovlivnila těžba uranových rud u *České Lípy* a existence vojenského prostoru *Milovice v Ralské pahorkatině*. K neznámějším částem patří *Kokořínský důl* s hradem *Kokořín*. Severní část této oblasti vyplňuje *Ralská pahorkatina*. Její dominantou je *Máchovo jezero* s hradem *Bezdězem*. Tento hrad pocházející ze 13. století se vypíná nad okolní krajinu na znělcovém kopci. Velké množství rybníků je i v okolí *Stráže pod Ralskem*. Celá oblast bývalého vojenského prostoru se může v budoucnu stát rájem turistů.

Východní Čechy

Nížinatou oblast východních Čech lemují na severu Podkrkonoší a podhůří Orlických hor a na jihu výběžky Českomoravské vrchoviny. Na řece Labi leží *Pardubice* s renesančním náměstím. V bývalém zámku je dnes Východočeské muzeum. Nad městem se tyčí znělcový suk *Kunětické hory* se zříceninou husitského hradu. Nedaleký *Opatovický kanál* je technickou památkou. Revmatismus a nemoci pohybového ústrojí se léčí v lázních *Bohdaneč*. Dominantou *Chrudimi* je gotický chrám. V tomto bývalém věnném městě českých královen se nachází loutkářské muzeum. Na soutoku Labe a Orlice leží *Hradec Králové*. Město bylo v 18. století přebudováno v barokní vojenskou pevnost. Po zrušení pevnosti byla koncem 19. století vyhlášena urbanistická soutěž na výstavbu města. K památkám staršího data patří katedrální chrám sv. Ducha, biskupská rezidence, jezuitská kolej (tu navštěvoval Tyl, Jirásek, Čapek). Po bývalé pevnosti zůstala zachována část opevnění, dvoje kasárna a pošta. K novodobým stavbám, které vznikaly hlavně na pravém břehu Labe patří secesní galerie moderního umění, muzeum východních Čech od Kotěry, Gočárova budova Tylova gymnázia a řada dalších budov. Východně od Hradce Králové leží *Třebechovice pod Orebem* se světově unikátním mechanickým betlémem. O něco severněji, na soutoku Labe s Úpou a Metují, leží

Jaroměř a její část pevnost *Josefov*. Ta byla vybudována za vlády Josefa II. na ploše 289 hektarů a byla to největší pevnost toho druhu v Evropě. Charakteristickým pro ni je tvar osmiúhelníku a cihlová stavba. U pevnosti vyrostlo klasické empírové město. *Dvůr Králové nad Labem* je hojně navštěvován díky Safari. Nedaleký *Kuks* byl známý překrásným barokním areálem, který nechal postavit hrabě Špork. Ten byl řekou Labe rozdělen na dvě části, církevní a světskou. V současnosti zde najdeme jen zbytek církevní části a hlavně soubor soch od M. Brauna, které představují 12 ctností a 12 neřestí. Ve Svitavské pahorkatině leží *Litomyšl*, kdysi významné církevní centrum. Zde v místním piaristickém klášteře byl vybudován filosofický ústav, který je znám z díla A. Jiráka. Roku 1824 se zde narodil B. Smetana.

Vysočina

Rozsáhlá oblast leží v Českomoravské vrchovině na pomezí Čech a Moravy. Je to jeden z nejhomonogennějších regionů u nás. K významným rekreačním oblastem patří údolí řek *Jihlavy, Oslavy a Sázavy*.

Na severu se rozkládají *Žďárské vrchy* (Devět skal 836 m). Tato oblast s několika vrcholky přes 800 metrů patří k významným místům vnitrostátní turistiky jak letní, tak zimní. V jejich centru najdeme řadu klidných oblastí (*Semotín, Kadov, Krátká*), ale i řadu rybníků (*Medlov, Sýkovec*). Největším rybníkem je *Velké Dářko* v jehož rašeliništích pramení řeka Sázava. V místech jako *Křižánky, Svratka* žila řada malířů a najdeme zde i galerie. Centrem oblasti je *Nové Město na Moravě*, které je kolébkou lyžování na Vysočině. Nedaleký Ski hotel je místem konání Zlaté lyže Vysočiny. Ve městě se narodili sochaři Štursa a Makovský a najdeme zde řadu jejich soch. *Žďár nad Sázavou* je známý kostelem sv. Jana Nepomuckého na *Zelené hoře* od Santiniho a je památkou UNESCO. Dílem Santiniho je i bývalý cisterciánský klášter později přestavěný na zámek. Je v něm muzeum knihy.

Ve *Svratecké vrchovině* leží hrad *Perštejn*. Turisty velmi vyhledávané je romantické údolí *Doubravy* u Chotěboře. *Veselý kopec* u Hlinska je místem skanzenu Vysočina. Na *Přibyslavském zámku* je hasičské muzeum a na nedalekém *Žižkově poli* zemřel Jan Žižka. *Lipnice nad Sázavou* je spojována s Haškem. Údolí Sázavy mezi Ledčím nad Sázavou a Světlou nad Sázavou je zajímavá balvanitým řečištěm Sázavy zvaným *Stvořidla*. Náměstí v *Humpolci* je dílem architekta Gočára. Na řece *Želivce* v obci *Želiv* je premonstrátský klášter, opět dílo Santiniho.

V jižní části leží *Jihlava*, královské horní město. Její horní právo bylo doloženo již v první polovině 13. století. Díky těžbě stříbrných rud se zařadila mezi přední města českého království. Po skončení těžby byla známá jako centrum obchodu a soukenictví. Náměstí s gotickými, renesančními a barokními domy s mazhauzy patří k největším v Evropě. Pod ním se nachází rozsáhlý komplex katakomb. Významné jsou i stavby kostelů (sv. Jakub, sv. Ignác..). Je také částečně zachován systém středověkého opevnění města. Na úpatí *Jihlavských vrchů* (Javořice 837 m) se rozprostírá *Telč*, památka s renesančním náměstím, podloubím a zámkem. V zámku je galerie Jana Zrzavého. V Jihlavských vrších vyjma Javořice najdeme i řadu rybníků (*Velký Pařezitý*), kamenné moře a Lhotky, skalní útvary vzniklé mrazovým zvětráváním a hrad *Roštejn*. Významné kláštery jsou v *Nové Říši* a *Kostelním Vydří*. V údolí řeky Dyje leží *Dačice* se secesním zámkem a karmelitánským klášteřem. Před místním kostelem najdeme sochu kostky cukru, neboť zde byl v roce 1841 vyroben první kostkový cukr na světě. Směrem na Slavonice je kostel *Montserat*. Významnou památkou renesanční architektury jsou *Slavonice*. Domy na náměstí mají bohatou sgrafitovou a figurální výzdobu. Od Slavonic směrem k Jindřichovu Hradci se rozkládá malebný přírodní park *Česká Kanada*. Významným centrem turistiky je bývalý strážní hrad *Landštejn*. Západně

od Jihlavy leží město kuriozit a rekordů *Pelhřimov*. V nedalekém *Pacově* byla založena mezinárodní motocyklová federace.

Centrem podhorácka je *Třebíč*, jehož židovská čtvrť a bazilika jsou památkami UNESCO. Barokní zámek v *Jaroměřicích nad Rokytnou* byl svědkem první česky zpívané opery. V zámku Žerotínů v *Náměšti nad Oslavou* je velká sbírka gobelinů, nedaleké *Kralice nad Oslavou* jsou známé bratrskou tiskárnou, kde byla vytištěna Bible kralická.

Jižní Morava

Je to velice nesourodý region. Na severu v **Drahanské vrchovině** je *Moravský kras*. Najdeme zde všechny krasové útvary. Nejznámější jeskynní systémy jsou *Punkevní*, *Sloupsko – šošuvské*, *Kateřinská*, *Balcarka*, *Amatérská*. Dále je zde propast *Macocha* (138 m) a podzemní tok *Punkvy*. V *Tišnově – Předklášteří* je známý cisterciánský klášter Porta coeli.

Ve výhodné dopravní poloze leží *Brno*, od 11. století sídlo moravské větve Přemyslovců. Historické jádro města s kostely, kláštery, paláci a hradem Špilberkem je městskou památkovou rezervací. Východně od Brna je *Slavkov* a *Slavkovské bojiště*, kde se konala roku 1805 bitva tří císařů.

Na východním okraji *Českomoravské vrchoviny* leží *Moravský Krumlov* se slovanskou epopejí od Alfonse Muchy. Nad řekou Dyjí leží *Znojmo*, které již v 11. století bylo sídlem Přemyslovců. Z těchto dob zde zůstala zachovaná rotunda. Je zde řada bývalých klášterů, dnes většinou ve špatném stavu. Turisticky vyhledávaný je zámek ve *Vranově nad Dyjí*. Údolí Dyje u Znojma je prohlášeno za národní park Podyjí. V oblasti Znojma se provozuje i řada vinařských stezek.

Nejdůležitější částí **Dyjsko – svrateckého úvalu** je *Lednicko – Valtický areál* zapsaný do seznamu UNESCO. Jeho nejznámější částí je zámek Lednice postavený v romantickém stylu anglické novogotiky s rozsáhlým parkem s řadou romantických staveb. Pod *Pálavou* jsou *Dolní Věstonice*, kdysi sídlo lovců mamutů, známé Věstonickou Venuší. V lužních lesích u *Břeclavi* jsou zbytky Velkomoravského hradiště *Pohansko* a *Mikulčice*.

Východní Morava

Nejvýznamnější částí toho regionu je **Moravské Slovácko**. To začíná na severu u *Uherského Hradiště*, které vzniklo jako jedno z center Velkomoravské říše. Nedaleký *Velehrad* je poutním místem. K významným centrům Moravského Slovácka patří *Kyjov* a *Strážnice* s národopisnými festivaly. Vinařské tradice má *Bzenec* a *Hodonín*. Pohraniční *Bílé Karpaty* jsou charakteristické listnatými a smíšenými lesy s četnými loukami a roztroušeným osídlením – kopianicemi. Bílé Karpaty mají i dobré podmínky pro lyžování.

Ve **Vizovických vrších** leží *Zlín*, který je velkým průmyslovým a kulturním centrem. Jeho jádro je vybudováno podle moderních urbanistických plánů. V centru vrchů leží lázně *Luhačovice* s řadou staveb ve stylu Jurkevičovy valašské secese. V *Uherském Brodě* najdeme muzeum J.A.Komenského. Labužníci určitě znají *Vizovice*.

Zasahují sem i **Středomoravské Karpaty** a to zalesněnými *Chřiby* s památným hradem *Buchlov* a zámek v *Buchlovicích*.

Střední Morava

Jádrem oblasti je Haná v **Hornomoravském úvalu**. K přírodním zajímavostem patří *Litovelské Pomoraví*. Jde o asi stokilometrový úsek, pravidelně zaplavovaný rameny řeky Moravy a o okolní mokřady. Centrem oblasti je *Olomouc*. Město vzniklo na přechodu přes řeku v místě bývalého sídliště z dob Velkomoravské říše. Je sídlem arcibiskupství u něhož byla v 16. století založena univerzita. V 18. století bylo město přebudováno na vojenskou

pevnost a tím byl zastaven jeho růst. K dalšímu rozvoji města došlo až po zbourání hradeb. Centrum je památkovou rezervací se zbytky románských přemyslovských paláců, gotickou katedrálou sv. Václava, arcibiskupským palácem, radnicí a orlojem. Nad městem se zvedá Svatý kopeček, poutní místo se souborem barokních církevních staveb.

Na severu úvalu leží město *Uničov* s městským opevněním s branami a dále *Zábřeh* a *Šternberk* s hodinářským muzeem. Na okraji *Přerova v Předmostí* bylo objeveno sídliště lovců mamutů. Na jižním okraji úvalu se nachází *Prostějov* s nedalekou přehradou a zámek *Plumlov*. Na východním okraji je *Kroměříž* nazývaná Moravské Athény. Zdejší arcibiskupský zámek spolu s Květnou a Podzámeckou zahradou je památkou UNESCO.

Již v **Hostýnských vrších** leží *Bystřice pod Hostýnem* nad níž se zvedá poutní místo *Hostýn* s barokním kostelem.

EVROPSKÉ STŘEDOMOŘÍ

Španělsko

Země má velmi dobré přírodní i kulturněhistorické podmínky pro rozvoj cestovního ruchu. Ten se začal více rozvíjet až v 70. letech minulého století, po pádu fašistické diktatury. Díky tomu většina kapacit je nových a velmi moderních. V současnosti je na druhém místě v Evropě.

Země leží na *Pyrenejském poloostrově* a její součástí jsou *Baleárské ostrovy* ve Středozemním moři, *Kanárské ostrovy* v Atlantiku a dvě enklávy *Ceuta* a *Melila* v Africe. Povrch je převážně hornatý, co se týče průměrné výšky je stát druhým nejvýše položeným v Evropě po Švýcarsku. Na hranicích s Francií jsou *Pyreneje*. Značnou část povrchu vyplňují plošiny / *mesety* / ve výškách kolem 600 – 800 metrů oddělené jednotlivými horskými pásy. Na jihu je pohoří *Sierra Nevada* v němž leží nejnižněji položený ledovec Evropy a také nejvyšší hora pevninského Španělska *Mulhacen* (3 481 m). Severozápad má mírné podnebí s poměrně značným množstvím srážek (Santiago de Compostela 1 655 mm). Zbytek má středomořské klima ve vnitrozemí s velkými rozdíly mezi zimou (až -25 °C) a létem (až 47 °C). Při pobřeží je dlouhé, suché a horké léto. Nejtepleji je na jihu (Sevilla 51 °C – evropské maximum). Obyvatelstvo tvoří převážně Španělé. Katalánská, galicijská a baskická menšina má zajištěna značná práva v rámci svých autonomií.

Největší koncentrace cestovního ruchu je při pobřeží Středozemního moře. Nejseverněji leží **Costa Brava** (Divoké pobřeží) s menšími plážemi s hrubším pískem obklopenými skalisky. Největším střediskem je *Lloret del Mar*. V malebné zátocce leží *Tossa del Mar*. Vykopávky antického města bychom našli v letovisku *Ampurias*, *Rosas* založili Řekové z Rhodosu. Ve vnitrozemí ležící *Gerona* má proslulou gotickou čtvrť, arabské lázně a letiště. Nedaleký *Figueras* je rodištěm Salvatora Daliho, je zde i jeho galerie. Jižněji ležící **Costa Dorada** (Zlaté pobřeží) má již dlouhé písčité pláže. Jeho centrem je *Salou* při ústí řeky Eubro. Hlavní město Katalánska *Barcelona* leží v místech staré řecké osady. V gotické čtvrti dominuje katedrála sv. Eulálie s komplexem kanovníckých domů. Ve městě se setkáme s četnými stavbami z dílny Gaudiho. Nejznámější je nedostavěný kostel *Sagrada Familia*. Hlavní třída *Rambla* ústí na nábřeží, kterému dominuje pomník Kryštofa Kolumba a budova námořního muzea. Na vrcholku *Montjuic* je skanzen španělské vesnice, muzeum katalánského umění a olympijský stadion. K chloubám Barcelony patří *Picasso*vo muzeum. Dále ve vnitrozemí na bizarních skalách se nachází komplex kláštera *Montserrat*. Centrem **Costy del Azahar** (Pobřeží pomerančového květu) je *Valencie*. Významná letoviska jsou

Oropesa del Mar, Peniscola a Salou se zábavním parkem. **Costa Blanca** (Bílé pobřeží) je známá střediskem *Benidorm*, který měl být napodobeninou Miami. Branou do tohoto pobřeží je *Denia* v jejímž zázemí je často navštěvované pohoří s vodopády. Sem se pořádají oblíbené výlety v terénních automobilech. Na jihu je na úpatí pohoří Sierra Nevada **Costa del Sol** (Pobřeží Slunce). K jeho střediskům patří *Malaga, Torremollis, Marbella*. Nedaleko odtud ve vnitrozemí leží město *Granada* s Alhambrou a katedrálou s hroby sjednotitelů Španělska Izabelly Kastilské a Ferdinanda Aragonského. *Cordoba* se zahradami Alcazar má stejně jako řada španělských měst množství památek na dobu maurské nadvlády. Velmi zajímavá je i návštěva vesniček v horách. V této části poloostrova leží i **Gibraltar** jediná kolonie v Evropě. Při pobřeží Atlantického oceánu leží **Costa del Luz** (Pobřeží jasu) s dlouhými písčnými plážemi, kde vzniká nová rekreační oblast. V jejím zázemí je *Sevilla* s největší katedrálou v zemi a pověstnou barokní *Fabrica de Tabacos (Carmen)*.

Pobřeží Atlantického oceánu je již méně navštěvované. Nejznámější je **Costa Verde** (Zelené pobřeží), které se podobá pobřeží *Costa Brava*. Na severozápadě země leží i poutní místo svatojakubské cesty *Santiago de Compostella*. Je zde i jeskyně *Altamira* s jeskyní s malbami z prehistorických dob. Hlavní město **Madrid** je známé galerií *Prado* a nedaleko od města stojícím královským zámkem *Escorial*. Bývalé hlavní město *Toledo* má hrad Alcazar a chrám sv. Tomáše s velkým plátnem od El Greca Pohřeb hraběte Orgaze.

Kanárské ostrovy již geograficky patří k Africe. Mají subtropické podnebí, které umožňuje celoroční rekreaci. Tvoří je sedm ostrovů vulkanického původu. Nejnavštěvovanější je *Gran Canaria* s písčnými dunami. Nejznámější je pláž *Play de Igles* (6 km písku), opakem *Play Taurito* (prudké skály). Největší z ostrovů je *Tenerife*. Je to ostrov kontrastů se suchým polopouštním jihem a rozkvetlým severem. Je Zde také nejvyšší hora Španělska bývalá sopka *Pico de Tende* (3718 m). Na *Lanzarote* se rozkládá lávový národní park. Ostrov je důkazem toho, že se dá skloubit turistika a ochrana přírody. Nejbliže k Africe leží *Fuerteventura* s malým množstvím srážek a rozsáhlými písčnými přesypy. *La Palma* je někdy označována za Kanárské Švýcarsko. Ostrov je hornatý s téměř neporušenou přírodou a rozsáhlými lávovými plážemi šedé barvy, které se vyskytují i na všech zbývajících ostrovech. Menšími ostrovy je *Hiero* a *Gomera*.

Podnebí **Baleárských ostrovů** umožňuje celoroční rekreaci. Nejvíce navštěvovaná je *Mallorca* a *Ibiza*. Oba tyto ostrovy v současnosti již trpí ohromným přetlakem, hlavně německých turistů a velmi bouřlivým nočním životem. Tomu se zatím brání menší *Menorca* s romantickou krajinou. V hlavním městě můžeme dýchat atmosféru středověkých měst. Ostrov je světovou biosférickou rezervací. K souostroví patří ještě ostrov *Formentera* a *Cabrera*.

Portugalsko

Portugalsko má příznivé přírodní podmínky pro rozvoj cestovního ruchu i když je deštivější než sousední Španělsko. Vody Atlantického oceánu jsou v průměru asi o 2 až 5 °C chladnější než vody Středozemního moře. Nepříznivější je jižní pobřeží *Algarve*. To je místy skalnaté a vyvýšené, místy písčité a ploché. Nekonečné pláže dosahují délky až 200 km. Teplé podnebí umožňuje celoroční provoz. Hlavními středisky je *Faro, Albufeira*. Na severu v okolí *Porta* je *Costa Verde* (Zelené pobřeží). *Porto* je přitažlivé nejen historickými památkami, ale i technicky zajímavými stavbami mostů přes řeku *Duero*. Ve zdejších proslulých vinných sklepích dozrává známé portské víno.

Další významná rekreační oblast se nachází v okolí nejzápadnějšího bodu pevninské Evropy mysu *Roca*. Mondénním střediskem je *Estoril* s termálními prameny, kasinem,

golfovým hřištěm a dostihovou drahou. Podobný charakter má *Cascais* s citadelou, býčími zápasy a dražbami ryb. Hlavní město *Lisabon* má četné památky církevní i světské, řadu muzeí a památníků z dob portugalských zámořských objevů (věž Torre de Bém, odkud vyplul na svoji cestu do Indie Vasco da Gama).

Ve vnitrozemí leží *Coimbra*, bývalé hlavní město země, s univerzitou z počátku 14. století. *Evora*, označovaná jako muzeum portugalské architektury má zachované římské hradby. Poutním místem je *Fátima* s novoklasicistní bazilikou.

Součástí země je i ostrov *Madeira* s tropickým klimatem i tropickou vegetací. Zde najdeme rozsáhlé vinice, z jejichž vína se vyrábí známé víno madeira. Najdeme zde i plantáže banánovníků. Pobřeží je romantické se skalisky, ale bohužel přirozených pláží je málo. V Atlantiku leží i *Azorské ostrovy*, které stejně jako Madeira umožňují celoroční cestovní ruch.

Francie

Francie je největší evropskou velmocí cestovního ruchu. Má vynikající přírodní i kulturněhistorické podmínky pro cestovní ruch, který se zde začal rozvíjet již v 19. století. Země leží mezi Atlantickým oceánem a Středozemním mořem. Na východě se rozkládají *Alpy* s masivem *Mont Blancu* (4 807 m), při hranicích se Španělskem jsou *Pyreneje*. K dalším pohořím patří *Francouzské středohoří*, lesnaté *Vogézy* při hranicích s Německem. Západ země vyplňuje *Francouzská nížina*. Převážná většina země má oceánské podnebí mírného pásu. Při Středozemním moři je středomořské klima s dlouhými léty, ale i zde je v létě možnost srážek. Známé jsou řeky *Loira*, *Seina*, *Garrona* a *Rhona*.

Z mořského pobřeží je nejpobulárnější **Azurové pobřeží** táhnoucí se od italských hranic až k Marseille. Pobřeží je skalnaté s menšími plážemi s hrubším pískem. K největším centrům patří *Canes* s pobřežní promenádou s luxusními hotely a pravidelným filmovým festivalem a *Nice* s letištěm. Památky z antických dob najdeme ve středisku *Fréjus*. *Sant Tropez* je monděnní středisko s pověstnou četnickou stanicí. *Port Grimaud* je označován za Benátky riviéry. *Marseille* druhé největší město Francie je veliký námořní přístav. Proti němu leží ostrov *If* s pověstnou věznicí (hrabě Monte Christo). V přímořských Alpách, které sahají až k moři leží město *Grasse* s výrobou voňavek ze zde pěstovaných bylin. V této oblasti leží jeden z ministátek Evropy **Monaco** s oceánografickým muzeem, kasinem.

Na západním okraji delty řeky Rhony se rozkládá národní park **Camargue** s bažinatou krajinou s desetitisíci vodních ptáků, stády volně pobíhajících camarguských koní či buvolů, ale i s lány rýže. Při pobřeží Lviho zálivu vznikla nová rekreační oblast s nekonečnými písčnými plážemi. Zde se setkáme s francouzskou specialitou „prázdninovými městečky“. Ke známým střediskům zde patří *Narbonne*, *Perpignan* či kdysi slavná námořní pevnost *Aqui de Mortes*. V zázemí obou těchto oblastí leží řada míst s památkami z dob římských. *Arlés* má amfiteátr, lázně a divadlo, ale i románskou katedrálu. Lázněmi již v době římské bylo i *Aux-en-Provence*. Římská aréna v *Nimés* je dodnes využívána k divadelním představením. U *Port du Gard* najdeme zchovalý římský akvadukt. Dále ve vnitrozemí na řece Rhoně leží *Avignon* s proslulým papežským palácem a avignonským mostem, ze kterého se zachovaly pouze čtyři oblouky na pilířích z doby římské. Město je známé i pravidelným pořádáním letních divadelních festivalů. V okolí města jsou pověstné papežské vinice. Nedaleké pohoří *Ceveny* od nepaměti lákalo umělce. Pochází odtud i známý sýr rokfór.

Pyreneje jejichž větší část je národním parkem, jsou navštěvovány převážně obyvateli jižní Francie. K přírodním zajímavostem patří četné jeskyně a propasti (propast St. Martin je hluboká 1 342 m). Najdeme zde i četné minerální prameny, nejznámější je v *Lurdech*. Ty

jsou nejen lázeňským městem, ale i významným poutním místem se zázračnými léčivými účinky. Pod Pyrenejemi je zcela zachovalá středověká pevnost *Carcassone*.

K **Atlantskému pobřeží** neodmyslitelně patří písečné přesypy v oblasti Landes. Nejznámější z nich *Duna Pyla* dosahuje výšky až 150 metrů. Všechny ostatní jsou porostlé borovými lesy z 19. století. Při hranicích se Španělskem leží středisko Francouzského Baskicka *Biaritz*, kdysi proslulé klimatické lázně. Chladnější podnebí neumožňuje nikde podél Atlantiku delší sezónu než přes léto. Ve vnitrozemí v okolí *Bordeaux* se rozkládá jedna z významných francouzských vinařských oblastí. Město *Cognac* dalo název typickému francouzskému nápoji.

Zcela specifický charakter má **Bretaňský poloostrov**. Jeho pobřeží se skalami a malými plážemi s řadou malých rybářských přístavů je doprovázeno velkým počtem majáků. Známým přístavem je *St.Malo*, kde se narodil známý mořeplavec Cartier. Nedaleko odtud je přílivová elektrárna, která využívá mimořádné výšky rozdílu mezi přílivem a odlivem – 14 metrů. V době odlivu je mořské dno odkryto až do vzdálenosti 15 km. V tu dobu je *Mont-saint-Michael* ostrovem. Na žulovém útesu se tyčí opevněný klášter. Vnitrozemí je plošina s travním porostem. Zde najdeme typické symboly Bretaně starověké *menhiry* a *dolomeny*. Jsou zde i pověstné *farní ohrady*, kostely obehnané kamennými hradbami. *Rennes* bylo kdysi sídlem bretaňského parlamentu.

Při vyslovení pojmu **Normandie** se každému okamžitě vybaví invaze roku 1944. Památníky na tuto dobu najdeme ve městech *Caen*, *Aromanches-les-bains* a *Cherbourg*. Při pobřeží se nachází řada klimatických lázní, z nichž *Dieppe* jsou nejstarší mořské lázně ve Francii. V okolí letoviska *Etretat* jsou pověstné skalní útesy – falézy. *Fecamp* je známý klášterem s výrobou sladkého likéru benediktinky. Ve většině těchto letovisek jsou dnes golfové hřiště, dostihové dráhy a kasina. Ve vnitrozemském *Rouen* byla upálena Johanka z Arcu.

Pobřeží kanálu **La Manche** má typické strmé útesy a písečné pláže. V městě *Calais* začíná podmořský tunel na britské ostrovy. Přístav *Dunkerque* osvobodila v roce 1945 československá obrněná brigáda. U *Cresy-eu-Ponthieu* (*Kreščak*) padl český král Jan Lucemburský. Na místě jeho skonu stojí Český kříž.

Podél středního toku řeky **Loiry** je oblast **zámků**, převážně z doby renesance s rozsáhlými zahradami. Největší je zámek *Chambord* se 440 místnostmi a parkem o rozloze 55 km². Pěkný anglický park je okolo zámku *Chaumont-sur-Loira*. Zámek *Chenonceaux* – zámek šesti žen (milenek francouzských králů) je známý sbírkou Rubensových obrazů. Jméno města *Orleans* je spojeno se jménem Johanky z Arku. V *Le Mans*, dějišti automobilových závodů, je muzeum automobilismu.

Ve **Vogézách** na řece Rýn leží jedno z center Evropské unie *Štrasburk* se starou čtvrtí na kanálech – Malá Francie. V oblasti Vogéz probíhaly i těžké boje za první světové války. K nejznámějším patří bitva u *Verdunu*. V městečku *Arras* v té době vznikla československá legionářská jednotka ve Francii – rota Nazdar.

Střediskem **Alp** je *Grenobl*, dějiště zimních olympijských her. Ty se konaly i v *Albertville* a v *Chamonix*, městě pod Mont Blancem. Známá střediska zimních sportů jsou *Val d'Isère* a *Megeve*. Nejvýše položeným městem Francie je *Briancon* s historickým opevněním a sochou Francie. Při Ženevském jezeře je řada lázní, k nejzajímavějším patří *Evian*. Západní částí Alp prochází *Route de Napoleon*, cesta po které se vracel Napoleon z Elby. Je zde i jeden z největších kaňonů Evropy – kaňon *Verdon*.

Hlavní město **Paříž** patří k nejzajímavějším a nejnavštěvovanějším městům světa. Turisty poutají především stavební a umělecké památky jako katedrála Notre Dame, Invalidovna s hrobem Napoleona, Elysejský palác, Vítězný oblouk na Elysejských polích,

Eiffelovka, chrám Sacre-Coeur, Latinská čtvrť, Montmart, Louvre s obrazárnou. Navštěvované jsou i moderní stavby jako Centre G. Pompidou a čtvrť La Defence, kavárny, parky, divadla, kabarety, hřbitovy (Piére- Lachaise). Všechno to vytváří zvláštní kouzlo města. Na jihozápadním okraji leží královský zámek *Versailles*. Východně od Paříže je známá vinařská oblast *Champagne*. Na jejím okraji je město *Remeš* s katedrálou, ve které byla korunována většina francouzských králů. V *Chartres* je jedna z nejstarších gotických katedrál v zemi.

Hornatý ostrov **Korsika** ve Středozezemním moři nabízí atraktivní přírodní prostředí s malebným pobřežím. V hlavním městě *Ajaccio* se narodil Napoleon

Itálie

Výjimečné postavení Itálie v cestovním ruchu vyplývá především ze dvou hlavních příčin. První je středomořské pobřeží v délce 8500 km. Druhou příčinou je přítomnost mimořádného množství kulturněhistorických památek z nejrůznějších období dějin.

Itálie leží na *Apeninském poloostrově* a přilehlých ostrovech *Sicilie* a *Sardinie*. Z východu je omývána *Jaderským mořem* a na západě *Ligurským* a *Tyrhénským mořem*. Na severu je země uzavřena masivem *Alp*. K jejich nejznámějším částem patří Savojské Alpy (Mont Blanc 4 807 m), Pevninské Alpy (Monte Rosa 4 638 m) a Dolomity (Marmolada 3 342 m). Podnebí je zde ovlivněno nadmořskou výškou. Až středomořské podnebí mají některá údolí uzavřená severnímu proudění. Jedná se o údolí v nichž leží známá jezera ledovcového původu *Garda*, *Como*, *Maggiore*, *Lugano*. Pod Alpami se rozkládá *Pádská nížina* se stejnojmennou řekou. Ta na svém dolním toku díky četným naplaveninám teče nad úrovní krajiny. Vlastním poloostrovem prostupuje pohoří *Apeniny* s četnými stopami po vulkanické činnosti. K nejznámějším patří činná sopka *Vesuv*. U Neapole se rozkládají i *Flegejská pole* s vyhaslými sopkami. V Toskánsku se vulkanická činnost projevuje výstupy par a plynů. V Albánských horách, východně od Říma najdeme kráterová jezera, která jsou i na řadě dalších míst. Na Sicílii se nachází největší činná sopka Evropy *Etna*, kterou obklopuje na 200 bočních kráterů. Sopky najdeme i na nedalekých *Liparských ostrovech*. Celý poloostrov má středomořské podnebí, směrem k jihu ubývá srážek.

Centrem **Piemontu** je *Torino*, první hlavní město sjednocené Itálie. Město bylo osídleno již v římských dobách. K nejvýznamnějším památkám patří Turinská rouška – krvavé otisky Kristovy tváře – uložená ve zdejšímu dómu. Ve městě je i automobilové muzeum firmy Fiat. V pod Mont Blancem ležící *Aostě* najdeme vítězný oblouk a divadlo z římských dob. *Sestriére*, *Entréves*, *Courmayeur* jsou významná střediska zimních sportů

Mezi městy *Cortina d' Ampezzo* a *Bolzano* se rozkládají **Dolomity**. Toto pohoří lze právem označit za jedno z nejkrásnějších na světě. Setkáme se zde s velmi pestrým reliéfem. K nejzajímavějším částem patří *Tre Cinne di Lavaredo* (Tři cimbuří), masiv *Sella*, průsmyk *Pordoi*, průsmyk *Falzarego*, jezero *Misurina*, *Marmolada*, údolí *Val Gardina* a řada dalších míst. K nezapomenutelným zážitkům patří "alpská záře" při západu Slunce. V oblasti je perfektně vybudovaný systém pro provozování zimních sportů. Letní turistika směřuje nejen za přírodními krásami, ale i za památníky bojů za první světové války. V nedalekém *Brixenu* pobýval ve vyhnanství K.H. Borovský.

V **Pádské nížině** leží centrum Lombardie *Miláno* proslulé operní scénou *La Scala* a milánským dómem. Římská aréna ve *Veroně* je v současnosti místem konání každoročních letních festivalů Verdiho oper. Milovníci Shakespearova díla zde najdou i pověstný Juliin balkon. *Padova* je rodištěm sv. Antonína Paduánského, patrona Itálie. *Bologna* se pyšní nejstarší univerzitou na světě (1119) a je i rodištěm papeže Řehoře XIII. tvůrce

gregoriánského kalendáře. *Ferraru* proslavil rodový zámek rodiny Este. V *Padově* je věznice Certosa di Parma.

Při pobřeží **Jaderského moře** leží *Benátky*, bývalé centrum benátské republiky. Město leží na 118 ostrovech, má 150 mostů (most vzdechů) a 400 kanálů (nejznámější Canal Grande). Na náměstí sv. Marka najdeme dóžecí palác s množstvím obrazů od významných italských umělců (Tintoreto, Veronese, Tizian) a baziliku San Marco. Město je známé i karnevaly a filmovými festivaly. V okolí je velké množství ubytovacích kapacit všeho druhu. Jižněji ležící *Ravenna* se pyšní mauzoleem ostrogótského vládce Theodorika a Dante Alighieriho. Je zde i dóm a arcibiskupský palác. U *Rimini* je mini Itálie. Odtud se také dostaneme do ministátečku *San Marino*. Podél celého pobřeží Jaderského moře se táhnou nekonečné písčné pláže jen v málo místech přerušené útesy. Z dalších letovisek je možno jmenovat *Pesaro*, *Fano*, *Ancona*. Za svérázným poloostrovem *Gargano* se rozkládá oblast Apulie se střediskem *Bari*. V zázemí této přímořské oblasti leží významné poutní místo *Assisi*, rodiště sv. Františka a sv. Kláry s řadou kostelů a klášterů. Další poutní místo je *Loreta* s bazilikou v nichž je svatá chýše z Nazaretu. V nedalekém *Urbinu* se narodil Rafael.

Na severu při pobřeží Ligurského moře se nachází **italská Riviéra**. Ta je tvořena stovkami malebných zálivů většinou se strmými útesy. V jejím středu leží *Janov*, rodiště Kryštofa Kolumba. Západně od něj je *Riviera di Fiori (květinová)* se středisky San Remo, Varezze. Východně je *Riviera di Levante* se středisky Rapallo, La Spezia.

Centrem **Toskánska** je renesanční *Florence* ležící na řece Arno. Patří ke světovým pokladnicím umění. Působili zde umělci jako Alighieri, Petrarcca, Machiavelli, Rafael, Brunelleschi, Vinci, Michelangelo. K nejznámějším památkám patří gotický dóm, baptisterium, komplex budov rodu Medici, františkánský kostel s náhrobky slavných Italů. Světově proslulá je galerie Uffizi, Galeria dell Accademica se sochou Davida i Ponte Vecchio se zlatnickými krámy. Nezapomenutelným místem v Toskánsku je *Pisa* s Plaza Duomo na němž najdeme šikmou věž, dóm, baptisterium a krytý hřbitov Camposato. Nedaleko města jsou proslulé lomy na mramor v *Carrare*. Památky z doby etruské najdeme ve městě *Volteira*. Zajímavé je město *Sant Gimignano* svými domy s opevněnými věžemi. Celá oblast Toskánska má překrásnou kopcovitou krajinu, která vždy lákala umělce i všechny milovníky krásné přírody.

Většina památek **Říma** se soustřeďuje v oblasti pahorků, na nichž sídlili římsí císaři. Patří k nim Forum Romanum a další fóra, vrcholek Palatin, Koloseum, Konstantinův oblouk, Kapitol, Pantheon. Starořímské památky najdeme ale i v dalších částech města. Cenné historické památky se zachovaly i z dalších období – Andělský hrad, katakomby, Fontána di Trevi, Španělské schody. Ve městě je řada muzeí a galerií. Zvláštní pozornost poutá církevní stát **Vatikán**, nejmenší stát světa, jehož dominantou je chrám sv. Petra. V jeho zahradách jsou pověstná vatikánská muzea a Sixtinská kaple. Přímořské rekreační centrum pro Řím je v okolí *Ostie*. Nedaleké Abruzzo s horou Gran Sasso byly známou rekreační oblastí již v dobách starého Říma.

Jádrem **Kampánie** je *Neapol*, ležící pod Vesuvem, u Neapolského zálivu. Bývá někdy označována jako jedno z nejkrásnějších měst světa. K vyhledávaným místům patří Nový zámek, královský palác, chrám Francesco di Paoli a čtvrť Santa Lucia. V okolí města jsou šedé lávové pláže. Vyhledávané jsou *Pompeje* i *Herkuleanum* zasypané popelem při výbuchu Vesuvu v roce 79 n.l. Sopečný kužel Vesuvu je přístupný až ke kráteru. Řecké chrámy najdeme v *Paestum*. V zálivu je ostrov *Capri* s modrou jeskyní a ostrov *Ischia* s lázněmi. Příkré pobřeží mezi Sorrentem a Palermem je považováno za nejkrásnější pobřeží Středozemního moře. V celé Kampánii vznikají postupně další střediska cestovního ruchu většinou systémem prázdninových vesniček. Podobně je tomu i v **Kalabrii** kde je navíc

možné provozovat i vysokohorskou turistiku. Je zde i přístav Regio di Calabria odkud jezdí trajekty na Sicílii.

Vstupní branou **Sicílie** je *Mesina* pod sopkou Etna. Až téměř k jejímu kráteru se dostaneme pomocí lanovky a elektrobusů. Na ostrově je řada památek z dob řeckých, římských ale i doby Vandalů, Ostrogotů, Arabů i Normanů. Starořecké památky najdeme v *Agrigentu* – údolí chrámů, *Selinutu* – akropolis a přístav, *Segestě* – chrám a divadlo, *Syrakusách* – řecký a římský amfiteátr (zde žil Archimédes). Na východě ležící *Kyklopská riviéra* se skalnatým pobřežím a řadou letovisek. K neznámějším patří *Taormina* s amfiteátre, ze kterého jsou překrásné výhledy na široké okolí. Největší město ostrova *Palermo* má směsici památek ze všech období, neznámější je normanský královský palác.

Hornatá **Sardinie** se skalnatým pobřežím a malebnými zálivy začíná cestovní ruch teprve rozvíjet v poslední době.

Malta

Ostrovní stát leží ve Středozemním moři jižně od Itálie. Tvoří jej ostrov *Malta*, *Gozo* a malý ostrůvek *Comino*. Příznivé podnebí, atraktivní skalnaté pobřeží a historické památky jsou příznivými lokalizačními předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu. Hlavním střediskem je *Valletta*, hlavní město státu, leží na ostrově Malta. Je zde řada památek na dobu vlády maltézských rytířů. Většina menších přímořských středisek se nachází v malebných zálivech severního pobřeží. Na ostrově Gozo láká hlavně svými megalitickými stavbami, ale i plážemi, částečně písčnými. Ty téměř postrádáme na ostrově Malta.

Řecko

Základem přitažlivosti Řecka jsou památky z dob antiky a členité pobřeží Středozemního moře. Rozvoj turistiky v zemi byl narušen dlouhou dobou vojenské diktatury v druhé polovině minulého století. Země leží na Balkánském poloostrově s kterým je Korintskou šíjí spojen Peloponéský poloostrov. Součástí Řecka jsou i stovky ostrovů v Jónském a Egejském moři.

Vnitrozemí je značně hornaté a pro povrch je charakteristické střídání velkého počtu vysokých horských masivů, hřebenů a kotlin. Složitý geologický vývoj způsobil že se zde vyskytuje řada geologických zajímavostí. Vývoj pokračuje i v současné době čehož dokladem jsou občasná zemětřesení. Podnebí je typicky středomořské s dlouhými suchými léty. V zimním období napadne v horách sníh a ve vyšších polohách pohoří *Parnas*, *Pindos* a *Olympos* vyrůstají střediska zimních sportů. Sami Řekové dělí roční chod podnebí na tři etapy. Období květu a zrání (březen – červen), období sucha (červen – říjen) a období dešťů (říjen – březen).

Jednou z hlavních oblastí cestovního ruchu je **Attika**. Jejím centrem jsou *Athény* se zbytky staveb na Akropoli (Parthenón, Erechtheion, Propylaje, chrám bohyně Niké). Pod Akropolí je Dionýsovo divadlo, amfiteátr Herodota Attika, chrám Dia Olympského, řecká a římská agora, věž větrů, Hadriánův oblouk. Významné archeologické památky jsou uloženy v národním archeologickém muzeu. Zajímavá je i stará čtvrť *Plaka* s řadou svérázných restaurací, kde dostanete pravý řecký gyros a ledovou kávu - frapé. Je zde i množství obchůdků i velká tržnice. Východně od města se táhne *Apolonovo pobřeží* s řadou luxusních ubytovacích kapacit. Na jeho konci je *mys Sunion* s Poseidonovým chrámem. Odtud jsou (hlavně při západu Slunce) překrásné výhledy na přilehlý Sáronský záliv a ostrovy v něm. Západně od Athén na svazích pohoří Parnas leží *Delfy*. Ve zdejším *Apollonově chrámu* věštila pověstná Pýthie. Zde je i pokladnice řeckých městských států, amfiteátr

a stadion, kde se pořádaly Pythijské hry. Severovýchodně od Athén je druhý největší řecký ostrov *Euboa* s četnými teplými minerálními prameny a lázněmi.

Pod horou bohů *Olympem* (2 907 m) je **Olympská riviéra**. Je zde několik menších letovisek (*Leptokaria*, *Nei Pori*). Ve vnitrozemí na vrcholech strmých a vysokých pískovcových skal se nachází klášterní komplex *Meteora*. Z původních 24 středověkých klášterů se zachovalo 6 z nich největší je *Megalo Meteoro*. Největším městem této části Řecka je *Thesaloniké* (*Soluň*), s významnými církevními památkami. Do Egejského moře vybíhá poloostrov *Chalkidiké* se třemi prsty – *Kassandra*, *Sitonie* a *Athos* na němž se nachází mnišský stát, který je turistům nepřístupný.

Na severozápadě ležící **Epieros** má největší srážky v Řecku. Na skalnatém pobřeží leží známé letovisko *Parga* a vstupní brána pro turisty přijíždějící lodí do Řecka – *Igumenitsa*. Nedaleko od města je věštírna mrtvých se vstupem do podsvětí – *Hádovou branou*. Ve vnitrozemí u *Dodomy* je *Diova* věštírna. Město *Ioanina*, ležící u malebného jezera má zachovalý balkánsko – turecký kolorit

Nejznámější oblastí **Peloponéskeho poloostrova** je *Argolida*. Zde leží *Mykény*, středisko mykénské kultury, s šachtovými hroby, v nichž objevil v roce 1874 Heinrich Schliemann pověstný zlatý poklad, který můžeme vidět v archeologickém muzeu v Athénách. Nedaleký *Epidaurus* se proslavil okrskem boha lékařství *Asklipose* a jedním z největších starořeckých divadel, které pojme 14 000 lidí. V současnosti se zde pravidelně konají představení starořeckých her. K často navštěvovaným místům patří *Korint* a *Korintský průplav*. U Saronského zálivu leží první hlavní město novodobého Řecka *Nauplio*, nad nímž se tyčí benátská pevnost *Palamidi*. Podél zálivu je řada menších letovisek (*Tolo*). V centru poloostrova je *Olympie*, zasvěcená kultu *Dia Olympského*, kde se od roku 776 př.n.l. konaly olympijské hry. Je zde zachován původní olympijský stadion a zbytky *Diova* chrámu. V těchto místech se pravidelně v novodobých dějinách zapaluje olympijská pochoděň. Na jihovýchodě najdeme zbytky proslulé *Sparty*. Většina pobřeží poloostrova je zatím turisticky nevyužívána i když má překrásná pláže. Najdeme zde místa kde můžeme nikým nerušení, trávit dovolenou. Více hotelů je na severozápadě v okolí přístavu *Patra* v oblasti *Achaia* (*Neforeika*).

V Jónském moři leží **Jónské ostrovy**. Nejznámější z nich je *Korfu* (*Kerkyra*). Ten byl vyhledáván jako místo rekreace již v 19. století. Vstup do přístavu hlavního města *Kerkyry* střeží dvě benátské pevnosti. Velmi vyhledávané je severní pobřeží v okolí letoviska *Sidari* s romantickými pískovcovými útesy. Dalším ostrovem je *Lefkada*. *Kefalonie* a *Ithaka*, jsou spojovány s *Odyseem* a jeho říší. Ostrov *Zakynthos* proslavili delfini a želvy, které na ostrůvku *Laganos* kladou vejce. Na všech ostrovech je většina letovisek soustředěna na východním pobřeží, západní pobřeží je většinou strmé s četnými bizarními útvary, ale bez pláží.

V Egejském moři leží skupina asi 200 ostrovů **Kyklady**. Řada těchto ostrovů díky velkému nedostatku vody nebyla trvale osídlena a díky tomu se na některých z nich zachovaly téměř nedotčené antické památky, Příkladem je ostrov *Délos*, rodiště boha *Apollóna* a jeho sestry *Artemidy*, s proslulou *Lví terasou*, která chránila vstup k posvátným jezerům. Na ostrovech *Mykenós*, *Naxos*, *Paros* je naopak řada velmi kvalitních hotelů. Nejznámější z ostrovů *Kyklad* je však *Santorini* (*Théra*). Tento vulkanický ostrov je spojován někdy s pojmem *bájně Atlantidy*.

Již téměř při březích *Asie* leží **Východní Sporady**, ostrov *Lesbos* a *Samos*. Daleko známější jsou ostrovy **Jižních Sporad** (*Dodekanéské*). Nejznámější z nich *Rhodos* byl známý již jako středisko říše *Achajovců* ve 14. stol. př.n.l. Později byl proslulý jedním ze sedmi divů světa kolosem *rhodským*. V současnosti mu vévodí palác řádu *Johanitů*. Ostrov *Kós* proslavila

lékařská škola Hypokritova. Na ostrově *Patmos* žil apoštol Jan. Dnes je zde veliký klášter, který byl centrem vzdělanosti v oblasti. Všechny ostrovy mají množství překrásných pláží.

Největší řecký ostrov **Kréta** proslavila minojská kultura. Památky z této doby najdeme v *Knossosu a Fesstosu* i v muzeu v *Heraklionu*, který je zároveň vstupní branou na ostrov s přístavem a letištěm. Většina letovisek se nachází na severu ostrova. Jih má pobřeží daleko romantičtější, ale je zde málo pláží. K přírodním zajímavostem patří četné soutěsky (*Samaria*), palmový háj *Val* na východě ostrova. Hory ve vnitrozemí dávají možnosti pro horolezectví.

Kypr

Ostrov leží ve východním Středomoří. Vnitrozemí ostrova vyplňují dvě horská pásma. Teplé středomořské klima umožňuje dlouhou sezónu. Nevýhodou je malé množství srážek, které způsobuje nedostatek podzemní vody. Cestovní ruch značně utrpěl rozdělením ostrova v roce 1974 a Tureckou okupací severní části. Tam dříve bývala většina kapacit, nové kapacity vznikla na jihu (většinou uměle). Ke známým střediskům patří *Paphos* s letištěm. Jeho historická část s antickými vykopávkami, hrobkami králů, katakombami je zapsána do seznamu UNESCO. V okolí se pěstuje kvalitní víno. Západně od města u Korálové zátoky vznikají další střediska s golfovými hřišti. Východně na mysu *Petra tou Romion* se z mořské pěny zrodila bohyně Afrodité. Jako malá Paříž je někdy označován *Limassol* s vodním parkem. Druhé letiště ostrova najdeme v *Larnace*. Od ní dále na východ postupně vzniká řada dalších letovisek (*Ayia Napa, Protaras*). Ve vnitrozemí v pohoří Trodos najdeme řadu klášterů a malebných vesniček.

Chorvatsko

Většina turistických kapacit v Chorvatsku leží při pobřeží *Jaderského moře*. Jeho členité pobřeží má pláže převážně šterkové až kamenité, písčné pláže jsou výjimkou. Voda v moři je poměrně hodně slaná a tudíž průzračná. Pobřeží doprovází několik stovek ostrovů, které se dělí do skupin. Jsou to Západoistrijské ostrovy, Kvarnerské ostrovy, Severodalmatské ostrovy, Středodalmatské ostrovy a Jihodalmatské ostrovy. Pobřeží s výjimkou Istrie má příjemné středomořské klima. Vyskytují se pravidelné větry. *Jugo* vane od jihu, vytváří vlny až 5 metrů vysoké s množstvím solí, jódu a ozón a je prý velmi zdravý. *Mistral* je mírný vánek, který se zvedá s každodenní pravidelností kolem poledne a ustává k večeru. Síly orkánu dosahuje *bora* vanoucí od severovýchodu. Ta je nebezpečná hlavně v některých pobřežních průsmycích (*Vratnik, Dubci*).

Nejsevernější oblastí je **Západoistrijské přímoří**. Jeho největším střediskem je *Poreč*, která stejně jako *Rovinj* nese stopy po původním italském osídlení. Největším městem přímoří i Istrie je *Pula* s římským amfiteátre, který je dnes místem kde se pořádají koncerty. Ve městě je i námořní pevnost a námořní hřbitov. Z ostrovů je známý ostrov *Briony*, který je dnes národním parkem. Hlavním centrem **Kvarnerské riviéry** je *Opatija*, přímořské lázně, známé již v 19. století. Ve zdejších luxusních hotelích si užívala vídeňská šlechta. Novým letoviskem je *Rabac* se spoustou hotelů všech kategorií. Z Kvarnerských ostrovů sem patří *Cres* s malými možnostmi ubytování. Daleko více využívaný je *Lošinj*. Vnitrozemí poloostrova je řídko osídlené a najdeme zde řadu romantických městeček jako *Motuvun, Buzet, Hum*. V místních lesích roste místní kulinářská specialita *lanýže* a také jedlé kaštiny.

Kdysi významnou oblastí bylo **Chorvatské přímoří**. Jeho pobřeží je velmi úzké a až k moři spadá pohoří Velika Kapela a pláže jsou převážně šterkovité. K centřům patří *Crekvenica, Novi Vinodolski, Selce*. Ta byla známá již v 19. století jako exkluzivní lázeňská

střediska uherské šlechty. Město *Senj* navštívil Karel IV a přivedl odtud od Prahy zdejší mnichy. Ti založili v Praze klášter Emauzy. K této oblasti patří ostrov *Krk*, který je spojen s pevninou mostem. Na ostrově vyjma rafinerie ropy a letiště pro Rjeku je i řada rekreačních středisek (Baška, Punat). Jedním z nejpřitažlivější ostrovů je *Rab* se středisky *Loper*, *Suha Punta*. Vápencovou pustinou je ostrov *Pag* s řadou nudistických pláží.

Severní Dalmácie začíná vápencovým kaňonem *Velká a Malá Paklenica*. Východiskem do tohoto kaňonu je *Starigrad*. Po novém Maslenickém mostu se dostaneme do letoviska *Zadar* v jehož centru najdeme zbytky antických staveb. Dalšími středisky této oblasti je *Biograd na Moru* a *Šibenik*. K Severodalmátským ostrovům patří souostroví *Kornati*. Větší část těchto ostrovů je národním parkem se silně omezenou turistikou. Zde je možné trávit dovolenou typu „Robinson na ostrově“.

Prvním místem **Střední Dalmácie** je na poloostrově ležící *Primošten a Trogir* s katedrálou, která je klenotem Dalmácie. Zde leží i *Kaštelská riviéra*, dřívější zemědělské usedlosti přeměněné na hotely. Na předměstí Splitu jsou zbytky římské Salone, hlavního města provincie Dalmácie. Přístav *Split* je známý Diokleciánovým palácem. Při ústí řeky *Cetinje* leží letovisko *Omiš*, bývalá pevnost a bašta pirátů. Zde se také nachází jedna z mála písčinych pláží Chorvatska. Nejznámějším místem celého pobřeží je však *Makarská riviéra* za níž se vypíná pohoří Biokovo. Centrem je *Makarska*, další střediska jsou *Brela*, *Baška Voda*, *Tučepi*, *Gradac*. Do skupiny Středodalmátských ostrovů patří *Brač* s písčnou pláží Zlatni rat. Pěstováním levandulí je známý ostrov *Hvar* s velmi příznivým klimatem. Tento ostrov stejně jako ostrov *Vis* byly osídleny již v dobách starého Řecka.

Do **Jižní Dalmácie** patří bažinatá delta řeky *Neretvy*. Poloostrov *Pelješac* se středisky *Trpanj* a *Orebič* (zde žijí potomci Marco Pola) je známý pěstováním vinné révy a chovem ústřic (slávek). *Dubrovnik*, kdysi hlavní město stejnojmenné republiky je zařazen mezi památky UNESCO. Ve městě najdeme zcela zchovalý systém hradeb. K Jihodalmátským ostrovům patří ostrov *Korčula*, podle rozsáhlých borových lesů někdy označovaný jako černý ostrov, známý jako rodiště Marca Pola. Dalším je ostrov *Mljet* na němž strávil Odysseus část svého života s vílou Kalypso. Dnes je zde v bývalém klášteře hotel.

Ve vnitrozemí je častým cílem turistů národní park *Plitvická jezera* a národní park *vodopády Krky*.

Slovinsko

Slovinsku patří asi 45 km dlouhé, většinou skalnaté, pobřeží Jaderského moře. K hlavním střediskům patří *Portorož*, *Koper* s uměle vybudovanými betonovými plážemi. Další oblastí turistiky jsou *Julské Alpy*, které soustřeďují hlavně zájemce o vysokohorskou turistiku a zimní sporty. Nevýhodou této oblasti je však poměrně malá vybavenost lanovkami. K centřům této oblasti patří *Bled* u stejnojmenného jezera. To stejně jako *Bohinjské jezero* je ledovcového původu. Významným střediskem zimních sportů je *Kranjska Gora*. Turisty oblíbené je i údolí řeky *Soči*. Jedinečnou přírodní památku představuje *Postojinská jeskyně* s mohutnou krápníkovou výzdobou. Hlavní město *Lublaň* proslavila řada staveb od architekta Plečnika. Přes Slovinsko vede téměř veškerá tranzitní doprava do Chorvatska

Maroko

Je to země s rozvíjejícím se cestovním ruchem. Největší přímořské letovisko *Agadir* leží na pobřeží Atlantického oceánu. Hotelová zóna leží uprostřed subtropické vegetace. Příznivé klima umožňuje celoroční rekreaci. Menší oblíbené se těší pobřeží Středozemního moře. Ve vnitrozemí leží tzv. královská města *Marakeš* a *Fez*, duchovní centrum marockého islámu.

Známý je i *Rabat* a *Casablanka*. K romantickým zážitkům patří návštěva pohoří Vysoký atlas a výlety do pouště.

Tunisko

Země, díky klimatu, umožňuje celoroční turistiku. Pobřeží můžeme rozdělit na dvě části. Západně od hlavního města Tunisu je více srážek a také více vegetace. Zde je nejznámější středisko *Bizerta*. Tady najdeme i nově vybudovaná golfová hřiště. Východně od Tunisu je málo srážek a poušť sahá prakticky až k pobřeží. Ke zdejším střediskům patří *Monastýr* (letišťe), *Hammamet*, *Sousse*, *Port el Kantouri*. Nejpříznivější klima má ostrov *Djerba*, který miloval již Odysseus. Ve všech tuniských městech se setkáme s typickými starými čtvrtěmi – kasba a trhy – souk. Nedaleko od hlavního města Tunis leží staré punské město *Kartágo*. Významným poutním místem islámu je *Kajrum* s mešitou a opevněním z nepálených cihel. K oblíbeným patří výlety do pouštních oáz. Oáza *Touze* je známá botanickou a zoologickou zahradou, známé jsou i horské oázy *Chetika*, *oáza Douz* či podzemní obydlí beduinů *Matmanta*. Jižně od Monastýru leží starořímské koloseum *El Djem*.

Egypt

Celoroční rekreaci je možno provozovat i zde. Země nabízí jak překrásné koupání, tak množství památek z dob starého Egypta. Většina pobřežní rekreace je soustředěna v nově vznikajících střediscích u *Rudého moře*. Moře plné korálů láká také milovníky potápění. Na africké straně je nejznámější letovisko *Hurghada*, *Makadi*, *Safaga*, *El Gouma*. Na asijské straně je to *Sharm el Sheikh*, *Dahab* a nově u hranic s Izraelem vznikající *Taba*.

Nejznámější egyptské památky jsou soustředěny podél Nilu. Velmi oblíbené jsou plavby po řece k jednotlivým památkám. Jižně od *Asuánu* na březích nové asuánské přehrady leží *Abou Simbel* snad nejkrásnější dvojice chrámů. U staré přehrady leží chrám *Philae*. Samotné město Asuán je označováno za bránu černé Afriky. *Luxor* je proslulý Luxorským chrámem a chrámem v *Karnaku*. Nedaleko odtud leží *Údolí králů* s hrobkami egyptských faraónů a *Údolí královen* jemuž vévodí chrám královny *Hatšepsut*.

Nejctěnější archeologické sbírky, které zůstaly v Egyptě, jsou uloženy v archeologickém muzeu v *Káhiře*. Na levém břehu Nilu leží pyramidové pole v *Gize* s proslulou *Cheopsovou pyramidou* a *Sfingou* a pyramidy v *Abu Síru* a *Sakaře*.

Turecko

Země má příhodné přírodní podmínky při Středozemním a Černém moři a množství kulturně-historických atraktivit z období antiky, Byzance i islámu. Zájem se soustřeďuje na *Istanbul*, kde najdeme množství památek v čele s chrámem Hagia Sofia, palácem Topkapi, Ejapovou mešitou a řadou dalších mešit i zátokou Zlatý roh. K oblíbeným patří i projížďky lodí po *Bosporu* a návštěva Velkého bazaru.

Při pobřeží Středozemního moře se v okolí města *Bodrum* rozkládá Egejská riviéra. *Bodrum* – antický *Helikarnas* je známý jedním ze sedmi divů světa hrobkou krále *Mauzola* a rodiště biblického krále *Herodota*. Ve městě je jachetní přístav. Pláže na této riviéře jsou písčité i skalnaté a jsou lemovány kopcovitou krajinou s piniemi. Mezi městy *Antalya* a *Alanya* se rozkládá *Turecká riviéra*. Převažují písčité pláže s pozvolným vstupem do moře, k nejznámějším patří *Kleopatřina pláž* v *Alanyi*. Písek na této pláži pochází z Nilu a nechala jej sem přivést *Kleopatra* s *Markem Antoniem*. Jedním ze středisek je *Side*, kdysi pirátská osada.

V blízkosti pobřeží se nacházejí četné významné historické památky jako *Troja*, *Pergamon*, *Milet*, *Efés* s kdysi proslaveným chrámem bohyně Artemis. Unikátní přírodní atrakce travertinové terasy v *Pamukkale* patří k jedinečným svého druhu na světě. Nedaleko odtud jsou zbytky římských lázní s Kleopatřiným bazénem. Zajímavé přírodní útvary najdeme v údolí Göreme v centru Turecka – *Kappodakie*. V měkkých tufových horninách zde byly vytvořeny historicky cenné památky - křesťanské svatyně vyhloubené v měkké hornině. Křesťanští mniši zde odolávaly islámské přesile až do vzniku samostatného Tureckého státu.

Ostatní státy oblasti

Cestovní ruch v ostatních státech je silně ovlivněn napjatou politickou situací v tomto prostoru. Teoreticky nejlepší podmínky má **Izrael** s židovskými, křesťanskými i muslimskými památkami. Nejvíce jich je soustředěno v *Jeruzalémě*. Ve zdejších Starém městě najdeme vrch Golgota s chrámem Božího hrobu, Via Dolorosa (cesta po které se Kristus ubíral na Kalvárii), zeď Nářků (zbytek Šalamounova chrámu), mešita Al-Quds a chrám Skály odkud byl Mohamed vzat na nebesa. Na Novém městě je synagoga s okny od Chagalla a památník obětem holocaustu Yad Vasehm. Další památky jsou v *Nazaretu*, *Jerichu*, *Herbonu*, *Betlémě* (bazilika Kristova narození) a Galilejské jezero. Při Středozemním moři jsou letoviska *Haifa*, *Tel Aviv* a při Rudém moři letovisko *Eljat*. Lázeňská letoviska jsou i při pobřeží *Mrtvého moře*.

Jordánsko využívá letovisek u Mrtvého moře a letovisko *Akaba při Rudém moři*. Perlou mezi památkami je skalní město *Petra* s chrámy vytesanými ve skále a hlavně *Jesrah*, kde jsou nejrozsáhlejší ruiny římského města na světě. V Jordánsku se rozvíjí i tzv. beduinská turistika. Cestovní ruch téměř přestal v **Libanonu** (Balbek, Byblos, Tyros).

STŘEDNÍ A JIHOVÝCHODNÍ EVROPA

Spolková republika Německo

Německo je významnou zdrojovou zemí v zahraničním cestovním ruchu. Cestovní ruch zde má vysoce pasivní bilanci. Velké rozšíření má domácí cestovní ruch.

Největší koncentrace cestovního ruchu je v podhůří a vysokohorské oblasti Alp v **Bavorsku**. Tato oblast se intenzivně využívá jak v letní, tak zimní sezóně. Přístup do hor zajišťují údolí směřující od severu k jihu k hlavnímu horskému hřebeni. Přístup k nim umožňuje magistrála *Deutsche Alpenstrasse*. Ve střední části se nachází nejznámější *Bavorské Alpy*. Jejich hlavním střediskem je *Garmisch-Partenkirchen* ležící pod nejvyšší horou Německa *Zugspitze* (2 964 m). Téměř až na její vrcholek vede ozubená dráha. Turisticky atraktivní je soutěska *Partnachklamm* 500 metrů dlouhá a až 250 metrů hluboká. Město bylo i místem konání olympijských her. V jeho okolí je 300 km vycházkových tras. Ve východní části jsou *Berchtesgadenské Alpy*, jejichž značná část je národním parkem. Klimatické lázně *Berchtesgaden* leží u jezera *Königssee*, které leží v údolí pod horou *Watzman*. Z *Obersalzbergu* se dostaneme autobusem a výtahem na Orlí hnízdo, odkud jsou překrásné výhledy do Solné komory v Rakousku. Lázně *Bad Reichenhall* byly již v dobách římských známé těžbou solí, ta se zde těží dodnes a je zde i solivarnické muzeum. Na západě jsou *Allgauské Alpy* jejichž centrem je známé středisko zimních sportů *Oberstdorf*. V podhůří najdeme pověstné bavorské zámky, z doby vlády Ludvíka Bavorského (konec 19. stol.), *Linderhof* a romantický *Neuschwanstien*. V *Benediktbeurenu* a *Ettalu* jsou rozsáhlé klášterní komplexy. Proslulé jsou i lázně *Bad Tölz*. Hlavní město Bavorska *Mnichov* má v centru

královský palác, bavorské národní muzeum a řadu dalších památek. Je zde i rozlehlý veletržní areál, olympijský park a ZOO. Rekreační oblastí města je jezero *Chimsee* s dalším s bavorských zámků. Nedaleko od města je i bývalý koncentrační tábor *Dachau*. Na severu Bavorska leží *Norimberk* s císařským hradem a veletržním areálem. Největší gotickou katedrálu v Bavorsku najdeme v *Řeznu*. Za město tři řek je označován *Pasov*. *Bayreuth* je rodným městem známého německého romantického skladatele Wagnera. V jeho rodném domě je muzeum. Každoročně se zde v letním období koná Wagnerův hudební festival. Významným církevním centrem je *Bamberg*. Turisticky využívaná i českými turisty je bavorská část Šumavy – Bavorský les. Na jihu země, ne však již v Bavorsku, na hranicích se Švýcarskem je *Bodamské jezero* a *Kostnice*. Zde je Husův památník, dům ve kterém bydlel, a Husův kámen na místě, kde byl upálen.

Druhou oblastí cestovního ruchu je **severní pobřeží**. Na pobřeží *Severního moře* se nejvíce využívají ploché písčité ostrovy ze souostroví Fríských ostrovů. Hojně navštěvovaný je i ostrov *Helgoland* s vysokými pískovcovými útesy s klimatickými lázněmi. Zajímavé je i watové pobřeží, jehož část je národním parkem. Na patě Jutského poloostrova se nachází národní park *Lüneburská vřesoviště*. Pobřeží *Baltského moře* je charakteristické příkrými křídovými útesy a častými větry, které zde znepríjemňují pobyt. Z ostrovů je známá *Rujana* se zbytky slovanského chrámu a dále ostrovy *Usedom* a *Hidensee*. Při pobřeží leží města *Greifswald*, *Stralsund*, *Warnemünde* s řadou historických památek ve stylu hrázděné architektury. K vyhledávaným cílům domácí rekreace patří i oblast pomořanských jezer.

Turisticky atraktivní je i oblast **středního toku řeky Rýn**. Řeka mezi městy Mohan a Bonn protéká hluboce zaklesnutým údolím se zalesněnými stráněmi terasovitými vinicemi a sady. Podél toku jsou malebná městečka a skalních ostrozích strážní hrady. Zde je i pověstná skála *Lorelai*. Podobný charakter má i údolí řeky *Mosely* s městy *Trevír* a *Koblenz*. V Trevíru najdeme pozůstatky amfiteátru a císařských lázní z dob římských. V této oblasti jsou i lázně *Wiesbaden* a *Bonn*, rodné město Beethovena. O něco severněji leží Kolín nad Rýnem s největším gotickým dómem v Německu jehož stavitelem byl Petr Parléř. V dómu v *Cáchách* je pohřben Karel Veliký.

Hlavní město *Berlín* má řadu muzeí, nedaleká *Postupim* je proslulá četnými zámky pruských králů. Na řece Labi leží *Drážďany* s obrazárnou *Zwinger*. Nedaleká *Míšeň* proslula výrobou porcelánu.

Švýcarsko

Cestovní ruch tvoří významnou součást ekonomiky země. Švýcarsko plně využívá výhodné dopravní polohy. Vynikající přírodní a dobré kulturněhistorické lokalizační předpoklady podporuje velmi dobře vybudovaná materiálně-technická základna a dlouhá tradice cestovního ruchu. Určitou nevýhodou jsou však poměrně vysoké ceny, proto pobyty v zemi preferují hlavně finančně dobře situovaní obyvatelé.

Většinu povrchu země vyplňují Alpy, které se dělí na dvě základní části západní a východní. K západním patří *Bernské*, *Wallis* (zde se nachází nejvyšší hora země *Dufurispitze* – 4 634 m), *Tessinské*. K východním patří *Rhaetské Alpy*. Jednotlivá horská pásma jsou oddělena vysokohorskými průsmyky. Na západě země při hranicích s Francií je *Švýcarský Jura*, vápencové pohoří s četnými soutěskami. Země je pramenou oblastí řady řek jako *Rýn*, *Rhona*, *Inn*, *Ticino*. Zde je i velké množství jezer ledovcového původu – *Ženevské*, *Bodamské*, *Curyšské*, *Neuchatelské*... Podnebí respektuje nadmořskou výšku.

Obyvatelstvo tvoří Švýčari mluvící německy, francouzsky, italsky a rétorománsky.

Na východě země leží kanton **Graubünden**. Oblast zcela vyplňují Alpy s řadou údolí. V této části Alp, Berninské, se nachází 70 vrcholů přes 3000 metrů. Někdy je oblast pro své čisté ovzduší označována jako „sanatorium Evropy“. Střed tvoří údolí *Engadin*, je to nejdelší údolí v Alpách (90 km), kterým protéká řeka Inn. Z něj vede řada bočních údolí. Horní Engadin je široké údolí s četnými jezery a vynikajícími podmínkami pro pěší turistiku. Na jeho začátku u italských hranic leží *Svatý Mořic*, známé klimatické lázně s četnými lanovkami a lyžařskými terény. Dolní Engadin je užší s charakteristickými vesničkami z bílého kamene a sgrafity. Údolí končí u obce Martina na rakouských hranicích. Ve východní části kantonu se nachází Švýcarský národní park, který ve své jižní části připomíná Dolomity. Známým střediskem zimních sportů a klimatickými lázněmi je *Davos*.

Střední oblast je centrem Švýcarska. Zde byl v roce 1291 u Rütli založen Věčný spolek, který dal základ dnešnímu Švýcarsku. Nedaleký *Luzern* je charakteristický dřevěným mostem Kapellbrücke. Je to i oblast kde působil švýcarský národní hrdina Vilém Tell. K významným vysokohorským průsmykům této oblasti patří průsmyk *sv. Gotharda* s železničním a silničním tunelem. V jeho okolí se nachází osm ledovců. V průsmyku *Furkapass* (2 431 m) vytéká z ledovce řeka Rhona.

Horský masiv **Bernských Alp** patří k nejdůležitějším regionům vysokohorské turistiky. Za město ledovců je považován *Grindelwald*. Zde začíná lanová dráha na *Jungfrau* (4 158). Její horní stanice Jungfraujoch ve výšce 3 454 metrů je nejvýše položenou železniční stanicí v Evropě. Zde je vyhlídková terasa a dále vede výtah až do výšky 3 573 metrů. Významné středisko je i *Interlaken*. V Bernských Alpách se nachází nejvýše položený kras v Evropě. Hlavní město *Bern* má zajímavou architekturu, nedaleké údolí Ementál je známé výrobou sýrů. Centrem hodinářství je *Biel*. *Gstaad* jsou známé klimatické lázně a sportovní středisko.

Údolí řeky Rhony odděluje Bernské Alpy od **Walliských Alp**, které leží na hranici s Itálií. Spojnice mezi těmito státy vede průsmykem *sv. Bernarda*. Tento byl průchozí již v římské době. Od té doby zde jsou pozůstatky Jupiterova chrámu. V 11. století zde *sv. Bernard* založil hospic. Zdejší mniši zde chovali pověstné bernardýny. V roce 1800 tudy procházela Napoleonova armáda. Dnes je pod průsmykem tunel. Pod dalším průsmykem *Simplonpass* prochází téměř 20 km dlouhý železniční tunel. Nejznámějším střediskem této oblasti je *Zermatt* pod horou *Matterhorn* (4 478). V okolí střediska je 25 vrcholů nad 4 000 metrů. Do jižních údolí s mírným klimatem zasahují jezera (*Lugano*, *Maggiore*). Italský ráz mají města *Locarno* a *Lugano*. *Belinzona* s třemi hrady a městskou pevností bránila vstup do Švýcarska od jihu. Podél *Ženevského jezera* se rozkládá Švýcarská riviéra. Jezerem protéká řeka Rhona. Historická část *Ženevy* leží na levém břehu řeky. Dominantou zde je katedrála *sv. Petra*, dále památník reformace. Na pravém břehu stojí za zmínku budovy OSN. Na terasách nad jezerem je *Lausanne* s muzeem olympijského hnutí. Další známé středisko je *Montreux* s filmovými festivaly. V Rhonském údolí leží *Sion* a na svazích hor známé středisko zimních sportů *Crans Montana*.

Jádro severní oblasti leží ve **Svatohavelských Alpách**. Ty se jmenují podle *sv. Havla*, který v roce 612 založil v *St. Gallenu* klášter. Největší švýcarské město *Zürich* je známé kostelem *sv. Petra* s číselníkem hodin o průměru 8,7 metrů (největší v Evropě). Na řece Rýn na hranicích s Německem se nachází Rýnský vodopád široký 150 metrů a vysoký 20 metrů.

Západní oblast vyplňuje pohoří Švýcarský Jura, které je nechladnější částí celého Švýcarska. V údolí řeky Aara leží *Basilej* s bazilikou z červeného pískovce.

Rakousko

Rakousko je typickou lyžařskou velmocí. Na řadě míst (Kaprun, Dachstein) se lyžování dá provozovat i mimo zimní sezónu. Navíc je Rakousko země s výrazným tranzitním cestovním ruchem.

Většinu povrchu zabírají Alpy. Ty se dělí na tři pásma Severní, Centrální a Jižní. Nejznámější části Severních vápencových Alp jsou Salzburské Alpy a Totes Gebirge. Centrální krystalické pásmo je nejvyšší. V části Hohe Tauren dosahují horou Grossglockner výšky 3 797 metrů. Do toho pásma ještě patří Ötztalské Alpy, Zillertálské Alpy, Kitzbühlské Alpy a další. Poslední část jsou Jižní vápencové Alpy, které na území Rakouska zasahují Karavankami a Karskými Alpami. Jednotlivá pásma jsou oddělena údolními, četná údolí se vyskytují i v jednotlivých pohořích. Na severu zasahuje do Rakouska Česká vysočina a při hranicích s Maďarskem Malá uherská nížina. Podnebí je výrazně ovlivněno reliéfem. V zemi je řada jezer ledovcového původu, nejvíce v Solné komoře. Největší jezero *Neziderské* není ledovcového původu

V **Dolní Rakousích** je nejvýznamnější oblastí cestovního ruchu dunajské údolí *Wachau* mezi Kremží a Melkem. Údolí je typické vinicemi a zříceninami hradů. *Melk* má jeden z největších klášterů v Rakousku. Další kláštery najdeme v Göttwegu, St. Pöltenu, Mayerlingu, Heiligenkreuzu. Velmi známý je klášter v *Klosterneuburgu* na úpatí Vídeňského lesa. Dnešní barokní podobu vtiskl klášteru Fischer z Erlachu, známá postava barokního stavitelství v Rakousku. Tento klášter stejně jako řada rakouských klášterů má tzv. sídelní trakt – císařskou rezidenci. Při hranicích s naší republikou se rozkládá podél Dyje *Waldviertel – lesní čtvrť*. Středisky této oblasti je *Zwetl* s klášterem a křížovou chodbou, a dále *Hardegg*, *Horn*. Jižně od Vídně je průsmyk *Semmering* s klimatickými lázněmi a centerm zimních sportů.

Centrem **Horního Rakouska** je *Linz* s rozlehlým náměstím. Na Pöstlingberg, na němž stojí poutní kostel, vede nejstrmější elektrická dráha na světě. Nedaleko od Linze je *Mauthausen*, bývalý koncentrační tábor.

Solná komora má členitý vápencový reliéf s četnými ledovcovými jezery a s velehorskými masivy. K nejznámějším jezerům patří *Mondsee*, *Traumssee*. U Halštatského jezera se těžila sůl již v prehistorické době. Ke známým místům patří *Bad Ischel*. Lázně s císařským sídlem ve stylu biedermyera. Do této oblasti patří i horská skupina *Dachstein* s ledovcem. Centrem celé oblasti je *Salcburk*, rodné město Mozarta. Nad městem se tyčí středověká pevnost. Ve městě je dále arcibiskupská rezidence s dómem sv. Ruprechta do nějž se vejde 10 000 lidí. Uprostřed parku se rozkládá zámek Mirabel. V hale Festspielhaus se konají hudební festivaly. Nedaleko od Salzburku je *Bischofshofen*, známé středisko zimních sportů a největší ledovcová jeskyně na světě *Tennengebirge*.

V rámci vysokohorských oblastí má významné postavení oblast **Vysoké Taury**. Po silnici Grossglockner Hochalpenstrasse se dostaneme do oblasti nejvyšší hory Rakouska. Celá oblast je přírodní rezervací s alpskou květenou a ledovcem Pastersee. K významným střediskům zimních sportů patří *Kaprun*. Zde patří k přitažlivým cílům i soustava vysokohorských přehrad. Významná střediska zimních sportů jsou i města *Schladming* a *Radstatt*. Další turistickou atrakcí jsou *Krimmelské vodopády*. Známým střediskem je v údolí ležící *Zell am See*. Střediskem oblasti Pinzgau je známé středisko zimních sportů *Mittersill*.

Podobné postavení má i oblast **Tyrolska**. Jeho osu tvoří údolí řeky Inn. Z jihu do něj ústí řada údolí jako Ötztal, Pitztal, Zillertal, Pentztal v nichž se nachází četná turistická a lyžařská střediska. Nejznámějším střediskem zimních sportů je *Kitzbühl* se sjezdovkou

Hahnenkam. Letní lyžování lze provozovat na ledovci Hintertux v údolí Zillertal jehož centrem je *Mayrhofen*. Automobilisty je vyhledávána i vysokohorská silnice Silverta Hochalpen Strasse kde ve výšce 2 032 metrů překročíme rozvodí mezi Dunajem a Rýnem. Centrem Jižního Tyrolska je *Lienz*. Hlavním něstem Tyrolska je *Innsbruck*. Jeho hlavní třída, Marie Terezie strasse, je označovaná ze jednu z nejkrásnějších ulic světa. Na ní se nachází Golden Dacht s olympijským muzeem. Město je i významným střediskem zimních sportů. Jižně od města je *Brennerský průsmyk*, kudy prochází dálnice do Itálie.

Silničním tunelem pod Alberským průsmykem, dlouhým 14 km, se dostaneme do oblasti **Voralberska**. Charakter zdejších Alp již není tak vysokohorský a v údolí *Montafon* je spousta malebných vesniček. Centrem této oblasti je *Bregenz* u Bodamského jezera.

K vyhledávaným oblastem patří i **korutanská jezera** ledovcového původu na jihu země. Tato oblast je někdy označovaná jako „rakouská riviéra“. Nejznámější z jezer je *Wörther See* s Europarkem a Minimundusem (svět v malém). Příjemné teplé podnebí výrazně prodlužuje sezónu. Znáмым lázeňským střediskem je *Villach*. Největším poutním místem Rakouska je *Mariazell* se soškou Panny Marie Rakouské.

Hlavní město **Burgenlandu** *Eisenstadt* bylo sídlem rodiny Esterházy. Na jejich zámku žila řada významných skladatelů (Hayden, Liszt, Beethoven).

Největším střediskem cestovního ruchu je **Vídeň**. Nabízí památky starého města, Hofburg, chrám sv. Štěpána, Belvedery, ale i novější stavby jako je budova radnice, parlamentu a řada muzeí a galerií, ale i zábavní park Prater. Na jižním okraji města leží zámek *Schönbrunn*. Na levém břehu Dunaje jsou moderní budovy OSN a řady mezinárodních organizací.

Slovensko

Přírodní lokalizační předpoklady jsou výborné díky velké výškové členitosti území. Většinu území vyplňují *Karpaty*, které mají množství horských pásem oddělených kotlinami. Jižní části země náleží k *Panonské pánvi*, kde převažují nížiny. Zvláště příznivé podmínky pro rozvoj cestovního ruchu představují specifické tvary povrchu. Jsou to zejména *krasové útvary* (Demänovská jeskyně, Domica), *kaňonovitá údolí* ve Slovenském ráji či *skalní města* (Sul'ovské skály). Na území státu je řada *minerálních pramenů* s lázněmi (Piešťany, terciánské Teplice). Země má i dobré kulturněhistorické předpoklady.

Nejznámější turistickou oblastí jsou **Vysoké a Západní Tatry**. Oblast umožňuje jak letní turistiku včetně horolezectví tak provozování zimních sportů. Hlavními středisky je *Štrbské pleso*, *Tatranská Lomnica*, *Starý Smokovec*. Všechna střediska jsou navzájem velmi dobře komunikačně propojena. Vyhledávána jsou i plesa ledovcového původu. Celé území je národním parkem a turistický ruch je zde určitým způsobem regulován. Vápencové Pieniny a průlom řeky Dunajce jsou součástí Pieninského národního parku. Východištěm do této oblasti je *Poprad* s mezinárodním letištěm.

Jádro **Nízkotatranské** oblasti tvoří masiv Nízkých Tater. Hlavním východiskem je *Banská Bystrica* od jihu a od severu *Liptovský Mikuláš*. Největšími středisky je *Demänovská dolina* a *Donovaly*.

Výraznou oblastí letní turistiky je **Slovenský ráj**. Je to turisticky velmi přitažlivý povrch vápencové plošiny erozí silně rozčleněný, s množstvím romantických údolí, soutěsek s vodopády a bizarními skalními útvary. Terén místy vyžaduje již zdatnější turisty. Východiskem do oblasti je *Spišská Nová Ves*. Hlavními středisky jsou *Dedinky*, *Čingov*. Na jižním okraji je Dobšinská ledová jeskyně.

Hlavním střediskem **Malé Fatry** je *Terchová* a *Vrátná dolina*. Oblast poskytuje možnosti pro letní turistiku i zimní sporty. Většina území je národním parkem. Téměř neporušenou přírodu najdeme v oblasti *Horní Oravy*.

Střední tok Váhu má těžiště v lázeňské léčbě. Centrem jsou *Piešťany*, *Trenčanské Teplice* a *Trenčín* s hradem.

Další oblastí cestovního ruchu je **Bratislava** a okolí, které slouží hlavně pro krátkodobou rekreaci obyvatel města.

Na Slovensku je velké množství vodních nádrží jako je *Liptovská Mara*, *Zemplinská Šírava*, *Domaša*, které slouží k provozování vodních sportů. Ve *Slovenském krasu* je pozoruhodným výtvozem přírody jeskyně *Domica* s pozoruhodnou krápníkovou výzdobou. Její podzemní prostory zasahují až do sousedního Maďarska. Navštěvované jsou i četné hrady a zámky (*Spišský hrad*, *Bojnice*).

Maďarsko

Maďarsko má ve srovnání s předchozími státy skromnější přírodní předpoklady pro cestovní ruch. Výrazné postavení v cestovním ruchu má lázeňství. Většinu povrchu vyplňuje *Velká Uherská nížina – Alföld*. V její centrální části se rozkládá step – Hortobágy pužsta. Na západě země je *Malá Uherská nížina – Kisalföld*. Na severu leží Severomaďarské středohoří jehož součástí je pohoří sopečného původu *Matra*. Osou státu je řeka Dunaj. Nacházejí se zde i tři jezera, *Balaton*, *Neziderské* a *Velenské*. Podnebí je typicky kontinentální.

V současnosti má nejvýznamnější zastoupení v cestovním ruchu **lázeňství**. V zemi je 447 minerálních pramenů. Největším lázeňským střediskem je hlavní město *Budapešť* se 123 prameny. Lázně zde byly již v římských dobách. Jejich pozůstatky najdeme na severním okraji města. V současnosti patří k nejznámějším lázně *Gellert* a *Palatinum* s umělým vlnobitím. Řeka Dunaj rozděluje město na dvě části. Na pravém břehu leží historická část *Buda* s hradním vrchem, na němž je *Matyášův chrám*, korunovační kostel uherských králů, dále socha sv. Štěpána a proslulá cukrárna. Nepříliš vhodným doplňkem vrchu je *Rybářská bašta* z počátku 20. století. Na protějším *Gellertově* vrchu stojí *Citadela*. Mezi těmito vrcholky se nachází hotel *Gellert* s lázněmi. Na levém břehu Dunaje, přes který vede řada mostů (*Alžbětín...*) je čtvrť *Pešť*, která vznikla koncem 19. století. Zde najdeme budovu parlamentu a také nejstarší podzemní dráhu na pevninské Evropě (1906), která je neustále v provozu.

Další lázně najdeme v *Hevízu* jižně od *Balatonu*. Zdejší lázně mají nejvydatnější termální pramen sopečného původu na světě. Léčivé je i zdejší radioaktivní bahno se sirovodíkem. Řadu dalších lázní najdeme na východě země. Jsou to klimatické a termální lázně *Hajduszaboszlo*, dále lázně *Eger*, *Zalokaros*. Lázně *Tapolca* jsou známé vodopády termální vody a na jihu země jsou lázně *Harkány* s radioaktivní vodou.

Zadunají dominuje *Balaton*. Mělké jezero se v poměrně teplém podnebí snadno prohřívá, umožňuje koupání a provozování vodních sportů od jara do podzimu. V zimě jezero zamrzá poměrně silnou vrstvou ledu, a to umožňuje jeho využití i tomto období. Cestovní ruch využívá téměř celé pobřeží jezera. Jižní pobřeží, s pozvolným vstupem do vody, je vhodnější pro rekreaci rodin s dětmi. K největším střediskům patří *Siofo* a *Fonyod*. Na severním břehu má dominantní postavení poloostrov *Tihány* v jehož okolí jsou rozsáhlé vinice. Jižně od jezera leží město *Kesthely* se zámek. Nedaleko jezera *Velence* je město *Szekesfehervár*, kdysi korunovační město Uherských králů, se zbytky královského hradu a baziliky v níž byl pohřben i první uherský král *Štěpán*. Nedaleko od *Györu* je klášterní komplex *Pannonhalma*, jehož základy pochází z 11. století. Na Dunaji ležící *Ostrihom*, sídlu arcibiskupa, dominuje bazilika, největší chrám v Maďarsku. Při hranicích s Rakouskem leží

Šoproň s nedalekým rodovým sídlem rodiny Esterázy, barokním zámek *Förtöd*. Ten bývá někdy označován jako Maďarské Versailles.

Romantické hory, lesy, vesnice, hrady najdeme v **Severomadžarském středohoří**. Nejvyšší hora země Kekes (1 015 m) leží v sopečném pohoří *Matra*, vápencové pohoří *Bükk* se pyšní krasovými jeskyněmi *Aggtelek*, které překračují i do sousedního Slovenska. Centrem oblasti je vinařské středisko *Eger*, v jehož okolí žije svérázná skupina obyvatel Páloci. Okolí *Tokaje* je známé pěstováním vína a výrobou speciálního tokajského vína.

V poslední době je turisty vyhledávaná i **Velká Uherská nížina**, hlavně její část *Hortobágy puzsta* s volně se pasoucími stády koní a skotu, s czikosi – honáky v rázovitých krojích, vahadlovými studnami a v neposlední řadě i pověstnými restauracemi – czardami. – s typickými klobásami a gulášem. Středisky této oblasti je *Debrecín* a *Miškovec*.

Polsko

V zahraničním cestovním ruchu převažují v Polsku krátkodobé pobyty a to hlavně do velkých měst. Příčinou toho je nedostatečná materiálně–technická základna cestovního ruchu. Na celkové velké návštěvnosti se podílí společenský cestovní ruch. Ten ovlivňuje několika miliónová skupina Poláků žijících v zahraničí.

Pobřeží *Baltského moře* má sice písčité pláže, ale je poměrně chladné a větrné. Sezóna je zde poměrně velmi krátká. Ke známějším střediskům patří *Sopoty* a poloostrov *Hel*. Architektonické památky najdeme v *Gdaňsku* a *Gdyni*. Turisty vyhledávaný je *Malbork*, kdysi středisko řádu německých rytířů. Je zde hradní komplex ve stylu cihlové gotiky s imponantními interiéry.

Lesnatá oblast *Mazurských jezer* je velmi chladná. Množství jezer ledovcového původu umožňuje provozování vodních sportů. Střediskem je *Olsztyn*.

Mimořádný význam pro Polsko mají hornaté oblasti na jihu. Je to jednak oblast *Krkonoš* se středisky *Jelenia Gora* a *Karpacz*. *Karpatská oblast* je území s atraktivním vysokohorským reliéfem. Jejím střediskem je *Zakopané*. Obě tyto oblasti mají celoroční turistiku.

Nejvíce turistů přijíždí do *Varšavy* s obnoveným válkou zničeným centrem. Centrem Horního Slezska je *Krakov* s královským zámek *Wawel* a nedalekými solnými doly v městě *Wieliczka*. Poutním místem je *Czenstochowa*. Zahraniční turisté navštěvují i netradiční cíle, koncentrační tábory *Osvětim* a *Majdanek*. Při hranicích s Běloruskem je *Bělověžský národní park* s pralesem a největším stádem bizonů ve volné přírodě na světě.

Bulharsko

Země má výborné přírodní i kulturněhistorické předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu. Ten vrcholil v 80. letech minulého století. Po roce 1989 došlo k prudkému poklesu v důsledku odlivu turistů z bývalých socialistických zemí. Bulhaři velmi brzo pochopili, že turistka je důležitou částí jejich ekonomiky a začali pracovat na její znovuoobnově. Začali postupně obnovovat staré kapacity a později budovat nové a to tak, aby vyhovovaly všem typům návštěvníků od průměrných až po ty co vyžadují ty nejluxusnější služby. To se jim povedlo a v současnosti již opět navštěvuje zemi velké množství turistů,

Největší oblastí cestovního ruchu je pobřeží **Černého moře**. Moře má ploché pobřeží s písčnými plážemi a je téměř bez přílivu a odlivu. Často se vyskytují poměrně velké vlny. Moře má malou slanost. Jednotlivá letoviska začínají již na hranicích s Rumunskem. První je *Balčík*, jehož krásu obdivoval již římský básník Ovidius a nazval jej Bílým městem. Město totiž leží mezi bílými pískovcovými útesy. Velmi známý je zdejší letohrádek s minaretem

(hrál v řadě českých pohádek) a botanická zahrada. K jednomu z nejluxusnějších letovisek patří *Albena*, ležící u jedné z nejkrásnějších pláží Evropy, poskytující i balneologické programy. Stejně služby poskytuje i letovisko *Svatý Konstantin*. Nedaleko od Varny jsou *Zlaté písky*. *Varna*, osídlená již v dobách starého Řecka, má oceánografické muzeum. Nedaleko od Varny je přírodní rezervace *Kamenný les*. Největší letovisko země *Slunečné pobřeží* se rozkládá u pláže dlouhé šest kilometrů. Nedaleký *Neseber*, založený Řeky, se ve středověku pyšnil čtyřiceti chrámy. Dnes je známý obytnými domy ve stylu architektury doby obrození (zděné přízemí a dřevěné patro) a klikatými dlážděnými uličkami, které lákají k procházkám. Nejstarším městem pobřeží (610 př.n.l.) je *Szozopol*, rybářské a vinařské středisko. Nejmodernější středisko, ležící v borovém háji, je *Djuni*. Českými turisty nejvíce navštěvované je *Primorsko*, kdysi centrum mládežnické rekreace. Zcela na jihu leží *Kiten* a *Carevo*.

Ve **vnitrozemí** v pohoří *Rila*, *Rodopi* a *Pirin* jsou ideální podmínky pro horskou turistiku. Existuje zde řada středisek zimních sportů (Pamporovo, Borovec). Je zde řada klášterů, nejznámějším je *Rilský monastýr*. Kláštery najdeme i na řadě dalších míst země (Preobraženski monastýr, Trojicki monastýr). Řada památek je i ve městech. Hlavní město *Sofia* pod horou Vitoša má řadu stavebních památek již od římských dob. K nejznámějším patří katedrála sv. Sofie a chrám Alexandra Něvského. Sofie je i lázněmi s minerální prameny o teplotě 48 °C. *Plovdiv* ležící na řece Marica je známý zlatým pokladem z Pjanaguriště. *Veliko Tarnovo*, ležící na několika pahorcích, bylo v 12. – 14. století hlavním městem bulharské říše. Jejím pozůstatkem je carská pevnost a domy bojarů. V pohoří Stará Planina je průsmyk *Šipka* s památníkem osvobození (1877). Na severozápadě země u Dunaje je město *Vidin*, keltská pevnost se středověkým hradem a trajektem přes Dunaj. Velmi romanticky působí načervenalé skály u města *Bělogradčik*.

Rumunsko

Země má výborné přírodní lokalizační faktory pro rozvoj cestovního ruchu. Pobřeží *Černého moře* má nekonečné písčité pláže i příhodné klima. *Karpaty* jsou svým reliéfem přímo předurčeny pro provozování letní turistiky i zimních sportů. Současná neutěšená ekonomická situace a ne příliš kvalitní materiálně–technická základna cestovního ruchu však téměř zastavila příliv zahraničních turistů.

V jižní části pobřeží *Černého moře*, které se nachází na stejné zeměpisné šířce jako Azurové pobřeží ve Francii, jsou střediska *Mangalia*, *Eforia* a *Mamaia*. Ta stojí v místech bývalých řeckých a římských osad. Zde žil ve vyhnanství římský básník Naso. Dalším střediskem je přístav *Constanta*, v první polovině 20. století mondénní letovisko s kasinem. V severní části pobřeží je přírodně mimořádně pozoruhodná *dunajská delta*.

Mimořádně příznivé předpoklady mají pro cestovní ruch *Karpaty* a to hlavně jejich jižní část tzv. Transylvanské Alpy. Zdejší překrásná příroda nabízí přímo ideální podmínky pro pěší turistiku, horolezectví i lyžování. Je zde několik středisek jako *Sinaia*, *Predeal*, *Brašov*. V současnosti však nejsou téměř využívána.

ZÁPADNÍ EVROPA

Velká Británie

Hlavním střediskem je město *Londýn*. Základem jeho turistické přitažlivosti je soubor architektonických pozoruhodností jako je hrad Tower, Buckinghamský palác, Westminsterské opatství s katedrálou - korunovační chrám králů s hrobkami králů, katedrála sv. Pavla, parlament, Trafalgarské náměstí, Tower Bridge, palác sv. Jakuba – dříve sídlo králů. K vyhledávaným cílům patří Hyde park, Piccadilly, City a Downing str. no 1. Město má i řadu muzeí – národní galerii, britské muzeum, muzeum Madame Tussaud. Londýn stojí v čele evropských měst v počtu přenocovaných zahraničních návštěvníků. V okolí Londýna jsou dvě známá univerzitní města *Oxford* a *Cambridge*. Královský zámek je ve *Windsdoru*. Nejkrásnější město Anglie *Winchester York*, jihozápadně od Londýna, má katedrálu, kde bylo korunováno 35 anglosaských králů. Další katedrály najdeme v *Canterbury*, *Durhamu*. *Stonhenge* je nejvýznamnější památkou předkeltské civilizace s působivým souborem kamenných kvádrů a menhirů.

Skotsko vedle přírodních krás přitahuje etnografickými zvláštnostmi. (kroje s kilty – sukněmi, proslulé kapely piperů – dudáků, tradiční rozdělení horalů na klany). Na jihu se zachovala řada klášterů. Přitažlivé jsou přírodní krásy pohoří Grampiany a jezero Loch Ness. Atraktivní jsou palírny whisky. Hlavní město *Edinburgh* vyniká stavebními památkami (hrad, královský palác se skotskými korunovačními klenoty). Ve městě je skotské muzeum a galerie. *Inverness* je známé dudáckými festivaly. V Grampienách leží letní sídlo britských králů *Balmoral*.

Přímořská rekreace (hlavně domácí klientela) se uskutečňuje hlavně na **jižním pobřeží Anglie**. Jihovýchodní část tohoto pobřeží je nejslunečnější částí země. Hlavním střediskem jsou přímořské lázně *Brigiton* s velkým zábavním parkem, k dalším patří *Hastings*. V *Doverské úžině* leží střediska *Dover* (s křídovými útesy) a *Folkestone*. V jihozápadní části se uplatňuje hlavně *Cornwallský poloostrov* označovaný za „anglickou Riviéru“. Poloostrov má nádherné pobřeží, kde se písčité úseky střídají s malebnými skalnatými částmi. Zdejší vegetace má téměř středomořský charakter. Vzhledem k mírným zimám se zde daří stále zeleným porostům vavřínu, myrty. Ve vnitrozemí, ve městě *Bath* se nachází nejstarší anglické lázně, jejichž prameny využívali již římsí legionáři.

Země Beneluxu

Hlavními cíli cestovního ruchu v **Belgii** jsou především města. Na prvním místě stojí *Brusel* s četnými památkami v historickém centru (náměstí, radnice, katedrála, královský palác, justiční palác, soška manneken). K vyhledávaným cílům patří i atomium a minievropa. Význam města ještě zdůrazňuje existence řady mezinárodních institucí – NATO, EU. Z toho vyplývá i intenzivní profesionální cestovní ruch. Nedaleko od Bruselu je *Waterloo*. V *Antverpách* stejně jako v Bruselu můžeme vidět štítové patricijské domy. Ke skvostům města patří Královské muzeum umění s 50 sály, v nichž jsou Rubensovy obrazy. K významným architektonickým památkám patří *Bruggy* se svým středověkým charakterem a četnými kanály. V *Gentu* v katedrále najdeme gentský oltář a hrad, jež je napodobeninou křižáckého hradu v Syrii. *Lovaň* je známá univerzitou a budovou radnice. V Ardenách je lázeňské město *Spa*. Při moři se nachází klimatické lázně *Ostende*.

Nizozemí má výjimečné postavení v cestovním ruchu. K jeho největším zajímavostem patří intenzivně využívaná zemědělská krajina. Tu protkává hustá síť kanálů. Ty spolu s větrnými mlýny dodávají krajině zvláštní ráz. *Amsterdam* se soustavou kanálů (grachtů)

má královský palác, a řadu muzeí (Rijksmuseum – Rembrandt, Vincent van Gogh muzeum). Nedaleko ležící *Naarden* je místem posledního odpočinku Jana Amose Komenského. V *Rotterdamu* můžeme obdivovat největší přístav světa. Sídlo královny a vlády je v *Haagu*, nedaleké *Delfty* jsou známé výrobou keramiky. Pobřeží Severního moře je velmi ploché a chráněné soustavou hrází. Navštěvované pláže najdeme hlavně v okolí města *Scheveningen*. Nevýhodou je však poměrně chladné a větrné podnebí. Pozornost upoutávají i technická díla spojená s odvodňováním na severu země.

Lucembursko se v cestovním ruchu uplatňuje jako tranzitní země a jako cíl profesionálně orientované turistiky. V hlavním městě *Lucemburk* je sídlo řady orgánů EU. V místní katedrále je pochován český král Jan Lucemburský.

SEVERNÍ EVROPA

Nevýhodou celé této oblasti je poměrně velmi chladné podnebí, které omezuje sezónu na velmi krátké letní období. V té době je také dlouhý severský den. Nezapadající Slunce v těch nejsevernějších oblastech, tzv. bílé noci, přitahuje turisty. Motivující pro turisty je i krásná, neporušená příroda. Mimo letní období existuje pouze krátkodobá domácí turistika. Všechny státy patří ke zdrojovým oblastem cestovního ruchu.

Norsko má turisticky zajímavé pobřeží, které tvoří zálivy ledovcového původu – *fjordy* (*Songenjord, Nordfjord...*). Mimořádné přírodní krásy najdeme i v hornatém vnitrozemí. Zde najdeme řadu ledovců, vodopádů i zajímavých přírodních scenérií. Známá je například Cesta Trollů. Za návštěvu stojí i hansovní města *Bergen* a *Trondheim*. Hlavní město *Oslo* má četná muzea (Kon-Tiki, vikingské lodě...). Nedaleko města je areál zimních sportů *Holmenkolen*.

Významnou roli hrají v cestovním ruchu rybářské pobyty při pobřeží nebo na ostrovech *Lofoty*.

Hlavním střediskem cestovního ruchu ve **Švédsku** je *Stockholm* s královským palácem, starým přístavem a skanzenem. V královské knihovně je uložena část pokladů, kterých se zmocnila švédská vojska za třicetileté války v Praze. Nedaleko od Stockholmu ležící zámek *Drottningholm* je označován za „Versailles“ severu. Známé je i univerzitní město *Uppsala* s proslulou gotickou katedrálou. Ve středním Švédsku jsou střediska zimních sportů *Falun, Leksand*. Turisté navštěvují i ostrovy *Gotland* a *Öland*.

Většina turistů přijíždějících do **Finska** pochází ze Švédska nebo Ruska. Tito turisté navštěvují hlavně hlavní město *Helsinky, Turku* a ostrovy *Ålandy*. Finská jezerní plošina je rájem vodáků. Řada turistů navštěvuje i *Laponsko* a jeho středisko *Rovaniemi*, ležící na polárním kruhu.

Dánsko je typicky tranzitní zemí. K zastávkám turistů patří *Kodaň*, Hamletův zámek *Helsingor* a ostrov *Bornholm*.

Literatura :

- HOLEČEK, MARIOT, STRÍDA. *Zeměpis cestovního ruchu*, ČGS Praha, 1999
HRAHA V. *Geografie cestovního ruchu*, Idea servis, Praha 1997
KOPČIL R. *Zeměpis cestovního ruchu*, SPN Praha 1981
MARIOT P. *Geografia cestovného ruchu*, Veda, Bratislav 1983
MARIOT P, MÜLLEROVÁ.V. *Zeměpis cestovního ruchu*, SPN, Praha 1992
MIRVALD S. *Geografie cestovního ruchu*, PF Plzeň, 1996
Průvodce domácí
Průvodce české zahraniční : Globus, Olympia, Kompas
SOUKUP David. *999 turistických zajímavostí*. Kartografie, Praha 1999

**Texty k vzdělávacímu programu „Průvodce v cestovním ruchu –
profesní znalosti a dovednosti“**
Řada: výukové texty

PaedDr. František Popelka

GEOGRAFIE PRO PRŮVODCE V CESTOVNÍM RUCHU

Vysoká škola polytechnická Jihlava, Jihlava, Tolstého 16

Institut celoživotního vzdělávání

leden 2007

Grafická úprava: Mgr. Hana Vojáčková

Náklad: 120 výtisků

Počet stran: 46

Tisk: Vysoká škola polytechnická Jihlava

